

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Politický systém Nórska a Švédska
Bakalárska práca

2012

Slavomíra Rapčanová

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

POLITICKÝ SYSTÉM NÓRSKA A ŠVÉDSKA
Bakalárska práca

Študijný program: Politológia

Školiace pracovisko: Katedra politológie a európskych štúdií

Školiteľ: Prof. PhDr. Svetozár Krno, CSc.

Nitra 2012

Slavomíra Rapčanová

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Filozofická fakulta

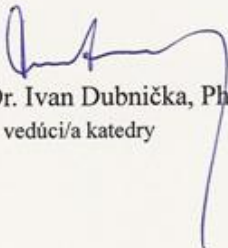
ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Slavomíra Rapčanová
Študijný program: politológia (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., denná forma)
Študijný odbor: 3.1.6 politológia
Typ záverečnej práce: Bakalárska práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov: Politický systém Nórska a Švédska

Anotácia: Historické zdroje štátnosti Nórska a Švédska. Moderný historický vývoj. Zahranično-politická orientácia. Ústava. Kľúčové prvky štátu. Územno-administratívne členenie. Stranícky systém. Postavenie etnických menšín. Kľúčové masmédiá. Osobitosti politickej kultúry. Vzťah Slovenskej republiky k obom štátom.

Školiteľ: prof. PhDr. Svetozár Krno, CSc.
Oponent: Mgr. Ladislav Öllös, PhD.
Katedra: KPES - Katedra politológie a európskych štúdií
Vedúci katedry: doc. PhDr. Ivan Dubnička, PhD.
Dátum zadania: 02.10.2010
Dátum schválenia: 04.10.2010

doc. PhDr. Ivan Dubnička, PhD.
vedúci/a katedry

Pod'akovanie

Rada by som sa poďakovala môjmu konzultantovi Prof. PhDr. Svetozárovi Krnovi, CSc. za vedenie, pomoc a užitočné rady pri písaní bakalárskej práce.

ABSTRAKT

RAPČANOVÁ, Slavomíra: *Politický systém Nórska a Švédska* [Bakalárska práca] Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Filozofická fakulta; Katedra politológie a európskych štúdií. Školiteľ: prof. PhDr. Svetozár Krno, CSc. Nitra 2012, 48s

Záverečná práca sa venuje opisu politického systému Nórska a Švédska. Cieľom našej bakalárskej práce bola charakteristika a stručný opis vývoja politického systému Nórska a Švédska. Zameriavame sa na popis relevantných politických strán, vývoja stranického systému a stručnej charakteristiky ústavy a z nej plynúceho rozdelenia moci na exekutívnu moc, legislatívnu a súdnu moc.

Kľúčové slová: politický systém, politické strany, Nórsko, Švédsko

ABSTRACT

RAPČANOVÁ, Slavomíra: *The political system of Norway and Sweden* [Bachelors work] Constantine the Philosopher University in Nitra. Faculty of Arts; Department of Political sciences and European studies. Tutor: prof. PhDr. Svetozár Krno, CSc. Nitra 2012, 48s

The final work is focus on describe political system in Norway and Sweden. The aim of our bachelor work is characteristic and brief describe evolution of the political system in Norway and Sweden. Our work is base on represent relevant political parties and brief description of constitution. Constitution is based on separeated power between the executive power, the legislative power and judicial power.

The key words: political system, political parties, Norway, Sweden

Obsah

Úvod.....	8
1. Politický systém Nórska.....	10
1.1 Historické zdroje štátnosti a moderný historický vývoj.....	10
1.1.1 Historické zdroje štátnosti a moderný historický vývoj.....	10
1.1.2 Vývoj jazyka.....	10
1.2 Zahranično – politická orientácia.....	12
1.2.1 Európska únia.....	12
1.2.2 NATO.....	13
1.2.3 Severská rada.....	14
1.2.4 EFTA.....	14
1.3 Ústava a kľúčové prvky štátu.....	14
1.3.1 Hlava štátu.....	14
1.3.2 Parlament.....	15
1.3.3 Vláda.....	16
1.3.4 Súdna moc.....	16
1.3.5 Ombudsman.....	16
1.4 Územno-administratívne členenie.....	17
1.5 Stranícky systém.....	17
1.5.1 Vývoj stranického systému.....	17
1.5.2 Súčasná podoba stranického systému.....	21
1.5.3 Relevantné Nórske politické strany.....	21
1.6 Postavenie etnických menšín.....	23
1.6.1 Sámovia.....	23
1.6.2 Fíni.....	24
1.6.3 Migranti.....	24
1.7 Kľúčové masmédiá.....	25
1.8 Osobitosti politickej kultúry.....	25
1.9 Vzťah Slovenskej republiky k Nórsku.....	26
2. Politický systém Švédska.....	27
2.1 Historické zdroje štátnosti a moderný historický vývoj.....	27
2.1.1 Historické zdroje štátnosti a moderný historický vývoj.....	27
2.1.2 Vývoj jazyka.....	28

2.2	Zahranično – politická orientácia.....	29
2.2.1	Európska únia.....	29
2.2.2	NATO.....	29
2.3	Ústava a kľúčové prvky štátu.....	30
2.3.1	Hlava štátu.....	30
2.3.2	Parlament – Riksdag.....	31
2.3.3	Vláda.....	32
2.3.4	Súdna moc.....	32
2.3.5	Ombudsman.....	32
2.4	Územno - administratívne členenie.....	33
2.5	Stranícky systém.....	34
2.5.1	Vývoj stranického systému.....	34
2.5.2	Súčasná podoba stranického systému.....	38
2.5.3	Relevantné Švédske politické strany.....	38
2.6	Postavenie etnických menšín.....	41
2.6.1	Skóňania.....	41
2.6.2	Gotland'ania.....	41
2.6.3	Sámovia.....	41
2.6.4	Fíni.....	41
2.6.5	Migranti.....	42
2.7	Kľúčové masmédiá.....	42
2.8	Osobitosti politickej kultúry.....	43
2.9	Vzťah Slovenskej republiky k Švédsku.....	43
	Záver.....	44
	Zoznam použitej literatúry.....	46

Úvod

Politický systém Nórska a Švédska sa často prezentuje ako jeden z najstabilnejších a pre obyvateľstvo najideálnejších politických systémov. Silný sociálny štát, vysoká politická kultúra, nízka miera korupcie sa považujú za ideály dobre nastaveného demokratického systému.

Predstavenie severského modelu politického systému je základom našej bakalárskej práce. Zameriavame sa na opis jednotlivých zložiek politického systému. V práci sa snažíme predstaviť výhody plynúce z tohto typu demokracie. Poukázať na historický vývoj, na rozhodnutia politických elít ktoré sa podieľali na tvorbe politického systému. Vývoj štátov bol poznačený vojnami, niekedy neúspešnou snahou o zachovanie neutrality a ťažkými životnými podmienkami plynúcimi z geografickej polohy.

Práca je obsahovo rozdelená do dvoch kapitol, každá z nich do deviatich podkapitol. Prvú kapitolu tvorí popis politického systému Nórska. V druhej kapitole opisujeme politický systém Švédska.

V rámci podkapitoly týkajúcej sa historického vývoju sa venujeme aj vývoju jazyka a poukázáním na rôzne jazyky, či dialekty ktoré sa v krajinách dodnes aktívne používajú, alebo nimi v minulosti komunikovala adekvátna časť obyvateľstva. Problematika vývoju jazyka má svoje opodstatnenie najmä v prípade Nórska. Tu možno hovoriť o dvoch podobách nórskeho spisovného jazyka. V rámci oboch krajín spomíname sámsky jazyk, ktorý je považovaný za spisovný jazyk tohto etnika.

V podkapitole s názvom zahranično- politická orientácia sa v prípade oboch štátov venujeme najme problematike vstupu a v prípade Švédska aj členstva v Európskej únii a postoj, ktorý krajiny zaujali ako členské štáty Severoatlantickej aliancie.

V tretej podkapitole charakterizujeme ústavu a z nej plynúce postavenie parlamentu, vlády, hlavy štátu, súdov, ombudsmana. V prípade územno-administratívneho členenia sa v rámci Nórska bližšie venujeme Špicbergom. V prípade Švédska Ålandským ostrovom, aj keď nie sú jeho súčasťou, väčšina obyvateľov sa hlási k Švédskej národnosti.

V podkapitole približujúcej politický systém charakterizujeme jeho vývoj, zmenu z bipartizmu na multipartizmus, zamrznutie politického systému a vznik jednotlivých politických strán. Predstavujeme súčasnú podobu politického systému a relevantné politické strany.

Postoj k migrantom, Sámom a iným etnickým menšinám uvádzame v nasledujúcej podkapitole. Uvádzame kľúčové masmédiá a v predposlednej kapitole osobitosti politickej kultúry.

Prácu končíme popisom vzťahu Nórska a Švédska so Slovenskom. Vzťah Slovenskej republiky a Nórskeho kráľovstva môžeme považovať za nadštandardný. Hlavným dôvodom je Nórsky finančný mechanizmus zameraný na zmierenie rozdielov v rámci jednotlivých regiónov.

Rozpracovanosť témy a dostupnosť v slovenskom jazyku považujeme za nepostačujúcu v prípade Nórska, kde sa nám nepodarilo nájsť dostatočné množstvo knižných zdrojov. V prípade Švédska je problematika rozpracovaná širšie, čo sa odrazilo aj na množstve publikácií zaoberajúcich sa touto témou. Popis politického systému Nórska a Švédska nie je populárnou témou slovenských autorov a prekladateľov. V zahraničí je možné získať dostatočné množstvo relevantnej literatúry.

1. Politický systém Nórska

1.1 Historické zdroje štátnosti a moderný historický vývoj

1.1.1 Historické zdroje štátnosti a moderný historický vývoj

Názov štátu pochádzajúci zo staronórskeho Norverg znamená v preklade severná cesta. Na základe archeologických výskumov môžeme určiť obdobie osídlenia územia na 8 - 10 000 rokov pr.n.l.. Veľký rozmach bol dosiahnutý v období Vikingov, hlavne v období rokov 800 - 1050 n.l.. Počas tohto obdobia im sa podarilo prepadnúť Anglicko, dočasne ovládnuť Írsko a kolonizovať Island, v roku 980 pristáť v Grónsku a mimo iné objaviť americký kontinent. Ich pokusy o osídlenie tohto kontinentu boli neúspešné, dôvodom bolo vytlačenie zo strany pôvodného obyvateľstva.

Za prvý pokus o zjednotenie Nórska môžeme považovať politický a vojenský akt, pod vedením Haralda Krásnovlasého v roku 872.

Nórsko bolo samostatné až do smrti kráľa Hakona V., s ním vymrela nórska kráľovská dynastia po meči. Jeho dcéra sa vydala za švédskeho panovníka, čo na určitú dobu tieto krajiny spojilo. V roku 1397 bola vytvorená Kalamárska únia. Pod Dánskou nadvládou sa ocitlo Švédsko a Nórsko. V roku 1814 Nórsko nasledovalo Švédsko a vystúpilo z únie. Na základe rozhodnutia protinapoleónskej koalície sa Nórsko stalo súčasťou personálnej únie so Švédskom. V roku 1905 bolo vyhlásené referendum týkajúce sa zotrvania Nórska v únii so Švédskom. Voliči sa rozhodli pre samostatný Nórsky štát. Na čelo Nórska sa postavil dánsky princ Karol, ktorý prijal meno Haakon VII.

V priebehu prvej svetovej vojny zachovalo Nórsko neutralitu. Počas druhej svetovej vojny bolo napadnuté fašistickým Nemeckom a v zemi vládol predstaviteľ Nórskej fašistickej strany Vidkun Quisling. Sever zemi bol oslobodený Červenou armádou. Následne sa Nórsko naďalej orientovalo na spoluprácu s Veľkou Britániou. V roku 1949 sa stalo členom NATO, v roku 1959 členom EFTA.¹

1.1.2 Vývoj jazyka

Nórsky jazyk radíme do východonordickej a západonordickej vetvy, severogermánskej podskupiny, germánskej skupiny indoeurópskych jazykov.

---

¹ *Mazúrek, L. a kol.: Skandinávie. s.112-113*

V súčasnosti má tento jazyk dve varianty a to knižný jazyk takzvaný bokmål a novonórsky jazyk takzvaný nynorsk. Tieto varianty dokonca patria k rozličným vetvám, knižný jazyk má bližšie k dánčine a novonórsky jazyk zas k islandčine. Oba jazyky sú zrovnoprávnené a obce rozhodujú, ktorý z nich chcú oficiálne používať. V roku 1997 sa k používaniu nynorsku ako oficiálnemu jazyku prihlásilo 116 obcí a k bokmálu 165, ostatných 154 obcí zostalo neutrálnych. V Stortingu sa väčšina dokumentov koncipuje v bokmále. V minulosti sa objavila snaha spojiť tieto dva jazyky do podoby samnorsku (spoločnej nórčiny) no jej úspešné uskutočnenie je v nedohľadne. Momentálne sa ich zblížovanie energicky nepresadzuje, na základe normy z roku 1981 sa boksmål stal tolerantnejším voči nynorsku, no napriek tomu prijíma viac dánskych a starých tvarov. Oba varianty nórčiny sú pod veľkým vplyvom angličtiny. Často sa používajú dialekty, ktoré počuť aj v médiách, dokonca aj na pôde Stortingu.

Významný vplyv na podobu jazykov používajúcich sa v Nórsku zohrával fakt, že Nórske kráľovstvo do roku 1814 bolo súčasťou Dánska. Spolu s reformáciou, ktorá sa šírila z Dánska sa dostal na územie súčasného Nórska aj Dánsky jazyk. Rozdiely medzi Dánskymi a Nóorskymi dialektmi nepresahovali rozdiely medzi dialektmi v rámci samotného Dánska. Na základe toho sa dánčina stala jazykom vyššej kultúry a samozrejme úradným a spisovným jazykom. Nórsky jazyk prežíval len ako hovorový jazyk vo vidieckych oblastiach, z miest sa vytratil úplne.

V rámci snahy zachrániť nórsky jazyk Ivar Aasen kodifikoval nórsky jazyk v roku 1864 vydaním publikácie Norsk Gramatik a následne v roku 1873 Norsk Ordbog, pri čom vychádzal zo západných ľudových nárečí. Ide o zvláštnu podobu plánovaného jazyka, ktorý bol systematicky vytvorený zo západonórskych dialektov. Používanie dánskeho jazyka bolo tak rozšírené, že nebolo možné ho reštituovať a znovu zaviesť staré nórske prvky, preto sa nynorsk vo výslovnosti pridŕža bokmálu. Aj napriek tlaku smerujúcemu k danizácii v 19. storočí a následnej norvegizácii sa tento jazyk vyvíjal prirodzene. V roku 1985 bola kodifikovaná výslovnosť boksmálu Arnem Vanvikom, základom bola takzvaná štandardná východná nórčina. Jazyky sa do roku 1929 nazývali riksmål teda štátny jazyk a landsmål pomenúval jazyky vidieka.²

V súčasnej dobe existuje Nórska jazyková rada, bola založená v roku 1952 jej pôvodným cieľom bolo poskytovanie pokynov a rád v pravopisných otázkach a podpora jednotnosti terminológie v rámci oboch jazykov, usmerňovať jazyk v učebniciach a podobne. Znovu obnovená jazyková rada mala širšie právomoci, základom bola ochrana jazyku ako kultúrneho dedičstva, podpora jeho rozvoja, podpora oboch jazykov a úsilie

---

²Mruškovič, V.: *Európa jazykov a národov na prahu tretieho tisícročia*. s.145

o spoluprácu v rámci škandinávskych krajín. Obdobne existuje jazyková rada pre lapončinu. V Nórsku má svoje sídlo sekretariát pre spoluprácu škandinávskych jazykových rád v otázkach odbornej terminológie a pravopisu.³

Nórske dialekty sú živé a vážené, aktívne sa využívajú v školách. Je zákonom zakázané zavádzať do škôl štandardizovaný jazyk. Dialekty majú svoje korene v geografii, spoločnosti a národe.⁴

V rámci jazykového vývoja nemôžeme opomenúť sámčinu. Storting na základe Sámskej iniciatívy priznal tomuto etniku práva, čo sa prejavilo založením Severnej sámskej rady v roku 1956 a Sámskej jazykovej rady v roku 1971. V roku 1990 sa sámčina stala štátnym jazykom v sámskej oblasti, 1992 bol prijatý sámsky jazykový zákon.⁵

1.2 Zahranično - politická orientácia

1.2.1 Európska únia

Vzťah k Európskej únii ovplyvnil nórsku zahraničnú politiku viac než čokoľvek iné. Otázka prístupu Nórska k EÚ bola prerokovávaná tri krát a to v rokoch 1961 - 1963, 1970 - 1972, 1990 - 1994. V prvom prípade bol tento proces zastavený de Gaulleovým vetom britskému a v tom prípade aj nórskemu vstupu skôr, ako došlo k referendu. Pokus obnoviť vyjednávanie v roku 1967 stroskotal na opätovnom francúzskom vete. V decembri 1969 boli znovu zahájené jednanie o plnohodnotnom členstve Nórska v ES a Storting väčšinou prijal žiadosť o členstvo. Jednanie o podmienkach bolo uzatvorené v januári 1972, no v následnom referende sa 53,5% obyvateľstva vyjadrilo proti vstupu do EÚ. Následne bola uzatvorená aspoň obchodná dohoda s ES.

Koncom osemdesiatych rokov sa opäť otvorila otázka vstupu Nórska do EÚ. Rokovalo sa o tom, ako sa má Nórsko postaviť k novo koncipovanej spoločnej európskej zahraničnej politike a vnútornému trhu ES. Storting usúdil, že musí svoj vývoj smerovať k spoločnému trhu a zároveň aj k ES. V roku 1989 začali jednanie o európskej hospodárskej zmluve, ktorá mala nahradiť obchodnú zmluvu z roku 1973. Storting ju schválil v roku 1992 a pripojili sa k nej všetky členské krajiny EFTA mimo

---

³Horecký, J.: *Starostlivosť o jazyk v škandinávskych krajinách*. [online] [cit. 2012-03-28]. Dostupné na internete: <http://www.juls.savba.sk/ediela/ks/1996/5/ks1996-5.html>

⁴Mruškovič, V.: *Európa jazykov a národov na prahu tretieho tisícročia*. s.145-147

⁵Mruškovič, V.: *Európa jazykov a národov na prahu tretieho tisícročia*. s.379

Švajčiarska.⁶

Nórsko sa opäť pokúšalo o vstup do EÚ v roku 1992. Svoju prihlášku k členstvu podalo 25. novembra 1992, 5. apríla 1993 zahájilo negociačný proces. Snahou bolo vstúpiť do EU v roku 1995. Nórske obavy sa týkali najmä poľnohospodárstva a rybolovu, za neprijateľnú považovali zmenu sociálneho systému, spolurozhodovanie o morských zdrojoch a obavy zo straty suverenity. Táto otázka rozdelila Nórske politické strany a verejnosť, zostala dlho výbušnou témou. V referende 28. november 1994 sa 52,2% obyvateľstva vyjadrilo proti vstupu do EÚ, napriek tomu, že nórskej vláde sa podarilo dosiahnuť značné úspechy vo vyjednávaniach s EÚ. Predovšetkým Nórsko presadilo svoj podiel na severoarktickej agrárnej zóne a zachovanie nezávislej energetickej politiky. V rámci programov nekompatibilných s EÚ bola stanovená štvorročná prechodná lehota. Nezmenil sa Nórsky príspevok v hodnote 1.2 miliardy dolárov ročne.⁷

1.2.2 NATO

Na základe stroskotania jednaní týkajúcich sa vytvorenia škandinávského obranného zväzu sa Nórsko rozhodlo vstúpiť do NATO. Za príčinu môžeme považovať zlyhanie neutrálnej politiky kráľovstva roku 1940 a jeho následná spolupráca so západnými spojencami vo vojnovom období. Stavanie mostov, ani severný zväz Nórsko nepovažovalo za dostatočné prostriedky pre zabezpečenie ochrany. Cieľom členstva v NATO bolo odradenie od útoku na nórske územie, to znamenalo zvýšenie vojenského rozpočtu a predĺženie povinnej brannej služby. Nórska verejnosť sa ostro stavala proti umiestneniu atómových zbraní. V praxi sa to prejavilo tak, že v zemi nemohli byť trvalo rozmiestnené cudzie vojská, ani atómové zbrane. No mohli tu prebiehať vojenské cvičenia spojencov a v prístavoch mohli kotviť spojenecké lode a ponorky nesúce jadrové hlavice.

Po páde železnej opony NATO zmenilo svoj pôvodný cieľ existencie. Nové smerovanie našlo ako stabilizačný faktor bezpečnostnej situácie v Európe a vo svete. Nórsky odpor proti aliancii vzrástol po bombardovaní v konflikte o Kosovo v roku 1999, keď NATO operovalo bez mandátu OSN.

---

⁶Hroch, M. a kol.: *Dějiny Norska*. s.264-266

⁷Fiala, P., Pitrová, M.: *Evropská unie*. s.138

1.2.3 Severská rada

Severská rada bola založená v roku 1952 zahrňovala Švédsko, Nórsko, Dánsko. V roku 1955 pristúpilo Fínsko. Faerské a Ålandské ostrovy mali v rade tiež svoje zastúpenie. V rámci Severskej rady bolo postupne zavedené cestovanie bez pasových kontrol, spoločný trh práce a zjednotili sa podmienky sociálneho zabezpečenia. Pokusy týkajúce sa spoločnej ochrany stroskotali, hlavným dôvodom bol Nórsky odpor. Momentálne je členská základňa užšia z dôvodu vstupu viacerých členov rady do EÚ.

1.2.4 EFTA

Nórsko sa stalo členom EFTA v roku 1960. Tento krok bol vnímaný pozitívne. Prejavilo sa ním západoeurópske smerovanie Nórska. Posilnilo sa jeho napojenie na Veľkú Britániu, ktorá bola chápaná ako jeden z najdôležitejších Nórskejších obchodných partnerov. Súbežne sa posilnilo obchodovanie v rámci škandinávskych krajín. Výhodou bolo, že slobodný obchod nezahŕňal poľnohospodárske produkty ani ryby.⁸

1.3 Ústava a kľúčové prvky štátu

Nórsko je parlamentnou demokraciou. Ústava z roku 1814 oddelila jednotlivé zložky moci. Zákonodárnu moc predstavuje parlament- Storting, exekutívu predstavoval panovník a judikatúru súdy. V priebehu rokov 1870 až 1880 sa pripravila cesta pre súčasnú podobu parlamentného systému, ktorá reguluje vzťahy medzi parlamentom a vládou. Panovník stratil svoje právomoci ako predstaviteľ exekutívy, aj keď formálne je stále na jej čele. Jeho rolu prevzala vláda zodpovedná za výkon svojich funkcií Stortingu.

1.3.1 Hlava štátu

Na základe zmeny ústavy stratila hlava štátu svoje právomoci vykonávateľa exekutívnej moci. Hlavnou úlohou panovníka je reprezentovať Nórske kráľovstvo dovnútra a navonok. Úlohou panovníka naďalej zostalo prezentovanie vládneho programu na nasledujúci rok na pôde Stortingu.⁹ Kráľ menuje vládu, je najvyšším predstaviteľom ozbrojených síl a hlavou nórskej protestantskej cirkvi.¹⁰

---

⁸Hroch, M. a kol.: *Dějiny Norska*. s.264-273

⁹ Østbø, I. B.: *The Norwegian Parliament*. s.3

¹⁰Mazůrek, L. a kol.: *Skandinávie*. s.113

1.3.2 Parlament - Storting

Storting sa na prvom zasadaní rozdelí na dve komory, a to na Lagting v ktorom zasadá štvrtina poslancov a na Odelsting kde zasadajú zvyšné tri štvrtiny poslancov. Toto rozdelenie nachádza opodstatnenie v rámci legislatívneho procesu, kde Lagting plní kontrolnú úlohu. Stretávame sa tu so zaujímavou verziou unikameralizmu, počas tohto procesu je návrh zákona posudzovaný Odelstingom a po jeho schválení následne Lagtingom, pri čom Lagting má právomoc schváliť tento návrh zákona, zamietnuť ho, alebo vrátiť Odelstingu s odôvodnením. Pokiaľ Odelsting neakceptuje zamietavé stanovisko Lagtingu, alebo neuskutoční zmeny v návrhu zákona na základe žiadosti Lagtingu, postúpi opäť tento návrh zákona a nezhoda medzi oboma časťami parlamentu naďalej pretrváva dochádza k zvolaniu celého parlamentu. Na tomto zasadaní Stortingu môže byť návrh zákona prijatý dvojtretinovou väčšinou poslancov.

Pre parlament je na základe ústavy stanovené štvorročné funkčné obdobie s tým, že počas tohto obdobia ho nie je možné odvolať. V prípade vyhlásenia nedôvery vláde, právo zostaviť novú vládu má predseda najsilnejšej opozičnej strany.¹¹

Storting má 169 členov. Právo voliť a byť volený majú všetci občania Nórska ktorí dosiahli vek minimálne 18. Zmena ústavy môže byť schválená len v prípade, ak za návrh hlasujú dve tretiny všetkých poslancov. Zákony sa schvaľujú nadpolovičnou väčšinou poslancov, pričom počet prítomných musí presiahnuť dve tretiny. V rámci volieb je Nórsko rozdelené do 19 obvodov, takto získa mandát 150 poslancov. Ostatných 19 miest sa prerozdeli pomocou kompenzačných mandátov v rámci druhého skrutínia.

V čele Stortingu je predsedníctvo zložené zo 6 členov, z predsedu parlamentu a z 5 viceprezidentov. Storting má formálne pod kontrolou prijímanie zákonov, schvaľovanie štátneho rozpočtu a dohľad nad činnosťou vlády. Za najdôležitejšie kontrolné nástroje sa považuje hlasovanie o dôvere, obžaloba vlády zo zneužitia právomocí a systém parlamentných otázok a interpelácií. Členovia Stortingu sú rozdelení do dvanástich komisií. Úlohou komisií je príprava návrhov, ktoré budú prerokované na pôde Storting. Počet členov komisií sa pohybuje v rozmedzí od 8 až 18 členov.

---

¹¹Strmiska, M. a kol.: Politické strany moderní Evropy. s. 224

1.3.3 Vláda

Vláda predstavuje výkonnú moc. Na čele stojí predseda vlády, zvyčajne predstaviteľ strany, ktorá získala vo voľbách do Stortingu najviac hlasov. Vláda má 17 členov. Rokovaní vlády sa zúčastňuje aj kráľ.

Najvyššie funkcie tradične zastávajú predseda vlády, minister zahraničných vecí a minister financií. Jednotlivé ministerstvá majú hierarchickú štruktúru. Minister je vedúci politický predstaviteľ svojho ministerstva. Vláda je zodpovedná Stortingu, ten má právo ju odvolať pomocou hlasovania o dôvere. Medzi najdôležitejšie funkcie vlády patrí predkladanie návrhov zákonov a rozpočtu Stortingu a zavádzanie jednotlivých rozhodnutí do praxe prostredníctvom ministerstiev.¹²

1.3.4 Súdna moc

Nórske sudy pozostávajú z Najvyššieho súdu, dočasnej odvolávej komisie Najvyššieho súdu, odvolacieho súdu, okresných súdov, zmierovacích súdov a špeciálnych súdov. Územne je Nórsko rozdelené na šesť jurisdikcií a pätnásť súdnych okresov. Súdna moc predstavuje relatívne nezávislú zložku moci. Sudy uvádzajú do praxi zákony prijaté parlamentom, dohliadajú na legislatívne a výkonné právomoci. Pokiaľ sa zákon schválený Stortingom dostáva do rozporu s ústavou, súdna moc je schopná ho zrušiť.¹³

1.3.5 Ombudsman

Je menovaný Stortingom na obdobie štyroch rokov. Nesmie byť členom Stortingu. Musí pracovať ako právnik a byť odporúčaný Najvyšším súdom. Jeho hlavnou úlohou je zabezpečiť, aby sa jednotlivcovi nedostávalo úhony zo strany verejnej moci. Jednotlivec sťažnosťou adresovanou ombudsmanovi získa rozhodnutie prostredníctvom jednoduchšieho procesu. Pokiaľ ombudsman zistí, že rozhodnutie, alebo čin štátneho orgánu je v rozpore s právom alebo je bezdôvodné, následne daný orgán prehodnotí svoje rozhodnutie a nasleduje odporúčanie ombudsmana.¹⁴

---

¹²Østbø, I. B.: *The Norwegian Parliament*. s.21-27

¹³Velvyslanectví Norského království v Praze: *Sudní moc*. [online] [cit. 2012-03-26]. Dostupné na internete: http://www.noramby.cz/About_Norway/policy/political/judiciary/

¹⁴Østbø, I. B.: *The Norwegian Parliament*. s.23

1.4 Územno - administratívne členenie

Nórsko je správne rozdelené na 19 okresov a 430 obci (2009). Na miestnej úrovni štát zastupuje úrad okresného guvernéra. Prvkom miestnej samosprávy sú obecné úrady. Pod ich právomoc spadá základné a nižšie stredné vzdelanie, obecné komunikácie, sociálne služby, územné plánovanie, kanalizácia a vodovod. Okresná úroveň spravuje vyššie stredné školy a niektoré technické služby. Okresné rozdelenie Nórska má svoju tradíciu v stredoveku, vo Vikingskej ére, v tomto období si miestne okresné rady uchovali značné právomoci. Následne tento systém v dôsledku centralizácie zanikol. V roku 1837 bola znovu zavedená miestna samospráva. Obce a okresy si volia svoje zastupiteľstvá každé štyri roky.¹⁵

V rámci územného členenia Nórska nemožno opomenúť Špicbergy. Toto súostrovie v Severnom mori sa v 17. storočí stalo predmetom sporu medzi Nórmami, Švédmi, Dánmi, Nemcami, Rusmi, Angličanmi a Francúzmi. Dôvodom bola jeho výhodná poloha, keďže v tom období slúžil ako základňa pre rybolov. Neskôr sa tu objavili expedície hľadajúce zásoby uhlia. Na základe medzinárodných rokovaní Nórsko získalo nárok na toto územie s podmienkou, že ostatné krajiny majú právo Špicbergy hospodársky využívať. Predovšetkým na rybolov, ťažbu nerastných surovín, obchodovanie a námornú dopravu. V súčasnosti je toto súostrovie obývané najmä ruským a ukrajinským obyvateľstvom.¹⁶

1.5 Stranícky systém

1.5.1 Vývoj stranického systému

Začiatok vývoja stranického systému v Nórsku sa viaže na dve proti sebe stojace strany Venstre a Høyre, ktoré oficiálne vznikli v roku 1884, hoci ich počiatky siahajú do prvých desaťročí 19. storočia. Venstre, teda liberálna strana nachádzajúca svoju podporu hlavne v periférnych oblastiach Nórska a v radikálnej mestskej inteligencii, bola spätá s nacionalisticko - populistickou ideológiou. Na druhej strane Høyre, čiže konzervatívna strana bola podporovaná úradníckou nobilitou žijúcou v centrálnych oblastiach Nórska. Napriek mnohým sporom týkajúcich sa aj jazykovej otázky, Høyre nakoniec podporila

---

¹⁵Velvyslanectví Norského království v Praze: Sudní moc. [online] [cit. 2012-03-26]. Dostupné na internete: http://www.noramby.cz/About_Norway/policy/political/local/

¹⁶Krno, S.: Politické strany severnej Európy a Beneluxu. s.143-144

vyhlásenie nezávislosti v r. 1905. V roku 1887 vznikla sociálnodemokratická Nórska strana práce - Det Norske Arbeiderparti, DNA, spočiatku kooperovala s Venstre, no neskôr kandidovala samostatne. Problémom bol väčšinový volený systém, ktorý značne diskriminoval túto stranu. Príkladom môžu byť voľby z roku 1915 kedy DNA síce získala v prvom kole volieb do Stortingu takmer jednu tretinu hlasov, no v konečnom dôsledku v ňom bola zastúpená len 19 zástupcami z celkových 123 postov. Existencia radikálne ladenej robotníckej triedy posunula stranu doľava v rámci politického spektra. V období medzi dvoma svetovými vojnami bol významný vznik agrárnej strany a kresťanských demokratov. Tým bol ukončený bipartizmus, ktorý bol charakteristický pre toto obdobie Nórskeho dejín.

Po tomto období sa pre Nórsko stal typickým multipartizmus. Túto zmenu okrem iného spôsobila zmena politického systému z väčšinového na pomerný. Môžeme hovoriť o šesťstraníckom politickom systéme. Dominantné postavenie najmä v dobe po druhej svetovej vojne získala DNA. Významným medzníkom bol rok 1973, ktorý je poznamenaný menším politickým zemetrasením a pokladá sa za začiatok tretej fázy vývoja politického systému, ktorý trvá dodnes. DNA bola najsilnejšou stranou v medzivojnovom období, jej vznik bol úzko prepojený s existenciou odborov. V roku 1918 sa dokonca stala členom Komunistického internacionály, na základe vnútrostraníckych bojov, kde toto členstvo presadilo radikálne krídlo strany. Faktom zostáva, že následkom tohto činu bolo rozštiepenie strany, ktoré trvalo do roku 1927 kedy sa strana opäť spojila, po tom čo v roku 1923 DNA opustila komiternu. Toto spojenie sa pozitívne podpísalo na volebnom výsledku, keď strana vo voľbách získala 37% hlasov.

Na odchod DNA z Komunistického internacionály reagovala časť jej členov odchodom z tohto subjektu a následným založením Komunistického strany Nórska (Norges Kommunistiske Parti, NKP). NKP zostala len malou stranou.

Agrárna strana (Bondepartiet, BP) vznikla v roku 1920, na základe nespokojnosti v rámci spolupráce s Venstre. Strana reprezentovala záujmy Zväzu roľníkov, ktorý združoval bohatých sedliakov. Jej voličská podpora dosahovala 12 - 15% hlasov.

V roku 1933 bola založená Kresťanská ľudová strana (Kristelig Folkeparti, KrF) odštiepeným ortodoxno - luteránskym krídlom Venstre. Príčinou bol odlišný názor týkajúci sa smerovania luteránskej cirkvi a otázka prohibície. Prohibícia bola zavedená referendum v roku 1918, následne v roku 1926 bolo povolená obmedzená konzumácia alkoholu. KrF sa zasadzovala za znovu zavedenie prohibície a podporu si našla najmä v

západných častiach Nórska.

V rozmedzí rokov 1918 - 1935 sa v Nórsku vystriedalo 12 menšinových vlád. V tomto období polarizácie spoločnosti, po dohode sociálnych demokratov s agrárnou stranou, došlo k vzniku krízového kompromisu. Na základe dohody sa BP zaviazala podporovať menšinovú vládu DNA, ktorá za cenu rozpočtového schodku začala budovať sociálny štát. Výmenou za to bola štátna podpora agrárneho sektoru.

Vytvoril sa takzvaný šesť stranický systém, ktorého základom boli konfliktné línie centrum - periféria, prohibícia, jazyk, smerovanie luteránskej cirkvi. K týmto líniam sa pripájali aj ekonomické faktory a to hlavne mesto - vidiek a vlastníci-pracujúci. Následne sa to prejavilo zamrznutím stranického systému, pri čom jednotlivé strany boli viazané so záujmovými skupinami až do začiatku sedemdesiatych rokov 20. storočia. Høyre zastupujúca stredné a vyššie mestské vrstvy a organizácie zamestnávateľov, DNA odbory, KrF bola zviazaná s náboženskými organizáciami, BP s organizáciami zastupujúcimi roľníkov. U Venstre prevládala viazanosť na jazykové združenia.

Po roku 1945 DNA získala dostatočné množstvo voličských hlasov, na základe ktorých bola schopná vládnuť samostatne, bez podpory niektorej zo zvyšných politických strán. Tento, pre ňu ideálny stav bol narušený otázkou členstva Nórska v NATO, čo vylúčilo časť členov DNA, ktorí si následne založili Socialistickú ľudovú stranu (Sosialistisk Folkeparti, SF). SF sa etablovala síce ako malá, no relevantná formácia. Následná strata väčšiny DNA v Stortingu vyvolala neistotu. Dôvodom bola neochota ostatných politických strán spolupracovať s DNA. Táto skutočnosť sa prejavila vo vláde stredových a stredopravých strán tvoriacich menšinovú koalíciu v roku 1963, no už po mesiaci bola vystriedaná menšinovým sociálno demokratickým kabinetom. Napriek tomu táto skutočnosť signalizovala zblíženie Høyre, Venstre, KrF a BP ktoré sa prejavilo ich premenovaním na Stranu stredú (Senterpartiet, Sp), k tejto udalosti došlo v roku 1959. Vo voľbách v roku 1965 dosiahli väčšinu a bola vytvorená koalícia vedená Perem Bortenom (Sp), ktorá sa udržala do roku 1971. Touto skutočnosťou začalo obdobie súťaže dvoch blokov, na jednej strane zastúpenej DNA na strane druhej Sp.

Toto spojenectvo bolo narušené na prelome šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov, otázkami týkajúcimi sa legalizácie potratov a vstupu do Európskeho spoločenstva. Členstvo v ES si Bortenova koalícia stanovila za cieľ. Táto otázka však rozdelila politickú obec aj spoločnosť. Jednotný v podpore vstupu Nórska do ES boli len Høyre, jednoznačne proti bola BP. Ostatné strany tvoriace Stranu stredú, KrF a

Venstre boli vnútorne rozdelený, napokon sa obe vyjadrili proti vstupu Nórska do ES. DNA bola v otázke členstva rozdelená, oficiálne sa však presadil kurz podpory vstupu do ES. SF a NKP boli jednoznačne proti vstupu. Za vysokej účasti Nórov (takmer 90%) v konzultačnom referende v roku 1972 sa tesná väčšina (52,2%) vyjadrila proti členstvu v ES.

Vládna koalícia sa rozpadla ešte pred vyhlásením referenda a otázka členstva Nórska v ES narušila väzby niektorých politických strán s ich tradičnou voliškou základňou. Hovoríme tu o začiatku vysokej voliškovej fluktuácie. Svoje postavenie si posilnila Socialistická volebná aliancia a to ziskom viac ako 11% hlasov. Aliancia bola tvorená SF a komunistickou stranou, v roku 1975 sa transformovala do Lavicovej socialistickej strany (Sosialistisk Venstreparti, SV). Promoskovský komunisti sa do tejto novej formácie odmietli zaradiť a vytvorili spolu s radikálnymi odštiepencami DNA Červený volebný zväz (Rød Valgallianse, RV) v polovici osemdesiatych rokov. Vo voľbách v roku 1973 uspela aj novozaložená protestne populistická strana – Strana Andersa Langeho, jej apel sa opieral o osobu charizmatického lídra a odpor proti prebujnelosti sociálneho štátu a vysokého zdanenia. V roku 1977 zmenila svoj názov na Pokroková strana (Fremskrittspartiet, FrP) a trvalo sa etablovala na politickej scéne. V Nórsku sa začala meniť sociálna štruktúra spoločnosti, čo spolu s kontroverznou otázkou vstupu do ES vyvolalo rozmrznutie politického systému. Na tejto skutočnosti sa podieľal aj vzostup životnej úrovne, ktorý zmenil spôsob nazerania občanov na politickú participáciu.

Od osemdesiatych rokov 20. storočia sa pre Nórsko stali typické menšinové vlády. Príčinou bola existencia dvoch radikálnych strán Frp a SV na okrajoch politického spektra s minimálnym koalíčným potenciálom. V podstate to vylúčilo možnosť zostavenia stabilnej väčšinovej vlády. Menšinové vlády sa týkali najmä sociálnej demokracie, zriedkavejšie stredo - pravých koalíčných vlád. Koalície však vždy netvorili všetky nesocialistické strany a problémom bola nesúdržnosť v rámci koalície.

V predvolebnej kampani v roku 1993 sa opäť objavila výbušná otázka členstva v ES/ EÚ a problematika nezamestnanosti. Členstvo v tejto nadnárodnej organizácii opäť rozdelilo politické spektrum. Proti vstupu sa presadzovali Sp, SV, Venstre, KrF. Za členstvo v EÚ sa vyslovovali Høyre, DNA a FrP. V referende v roku 1994 sa viac ako 52% voličov vyslovalo proti vstupu. Otázka vstupu do EÚ postupne strácala na svojej výbušnosti a preto mnohé stranícke elity sa touto otázkou v politickej kampani nezaoberali, no stále zostáva latentne prítomná na nórskej politickej scéne.

Voľby v roku 1997 znamenali vytvorenie menšinovej vlády pozostávajúcej z KrF, Venstre a Sp, premiérom bol Kjell Magne Bondevik (KrF). Problémom bola nedostatočná podpora zo strany poslancov iných strán, keďže táto vláda sa opierala len o 42 z celkového počtu 165 poslaneckých mandátov, čo vyvrcholilo jej rezignáciou v roku 2000. Do volieb v roku 2001 stál na čele sociálnodemokratický kabinet vedený Jensom Stoltenbergom. Høyre dosiahla v týchto voľbách solídny výsledok, pod ktorý sa nepochybne podpísala aj kríza v konkurenčnej FrP. FrP niekoľko mesiacov pred voľbami prešla závažným vnútrostraníckym konfliktom, ktorého výsledkom bolo rozštiepenie strany. Prepad vo voľbách zaznamenala aj DNA. Snaha Jensa Stoltenberga o premenu image strany a vlády v blairistickom duchu nenašla podporou voličov. Z tohto krachu ťažila SV. Koalíciu vytvorili KrF, Høyre a Venstre, napriek predvolebným diskusiám bola opäť vytvorená menšinová vláda.

1.5.2 Súčasná podoba stranického systému

Vo voľbách v roku 2009 podľa predpokladov zvíťazila vládna ľavicová koalícia premiéra Jensa Stoltenberga. Koalíciu tvoria strany DNA, SV a Sp. Hlavnou predvolebnou témou sa stala ropa a delenie ziskov z jej ťažby. Predvolebné kampane sa nevyhli ani otázke imigrantov, ktorí tvoria asi desať percent Nórskej populácie. Otázky týkajúce sa zahraničnej politiky a ani prípadný vstup Nórska do EÚ sa v kampaniach nevyskytovali. DNA získala v týchto voľbách 35,4% hlasov a tým pádom 64 mandátov. Pokroková strana získala 22,9% hlasov a 41 mandátov. Konzervatívci získali v týchto voľbách 17,2% hlasov a SV a Sp rovnako 6,2%. Kresťansko ľudová strana 5,5%. Venstre získala len 2 mandáty.¹⁷

Na čele Nórska je Harald V., ktorý nastúpil na trón v roku 1991.¹⁸

1.5.3 Relevantné Nórske politické strany

Høyre, H (konzervatívci)

Høyre bola založená v roku 1884. Orientuje sa na podporu súkromnej iniciatívy v ekonomike a má veľké výhrady voči nadmernej štátnej regulácií. Rovnako sa zasadzuje o zníženie daní a privatizáciu štátneho sektora. Podporuje členstvo Nórska v EÚ. Je najväčšou nesocialistickou stranou. K výkonu moci sa od sedemdesiatych rokov 20. storočia dostala len výnimočne a väčšinou len krátkodobo. Je pridruženým členom

¹⁷*BC.co.uk: Norway's government is re-elected. [online] [cit. 2012-03-28]. Dostupné na internete: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8253849.stm>*

¹⁸*Krno, S.: Politické strany severnej Európy a Beneluxu. s.129*

Medzinárodnej demokratickej únie (IDU) a Skupiny Európskej ľudovej strany (kresťanských demokratov) a Európskych demokratov (EPP - ED).

Senterpartiet, Sp (Strana stredú)

Sp nadväzuje na agrárnu BP, ktorá vznikla v roku 1920. Vo svojom programe kombinuje environmentálne, liberálne a komunitárne prvky. Jej volebné výsledky vykazujú značné výkyvy. Strana je za členstvo Nórska v NATO, odmieta však rozmiestnenie jadrových zbraní a vojenských základní na jeho území. Odmieta vstup do EÚ.

Kristelig Folkeparti, KrF (Kresťansko ľudová strana)

KrF vznikla v roku 1933. K jej prioritám patrí obrana tradičných hodnôt, rodina, odpor voči potratom, pornografii a podpora prohibície. Voličské jadro tvoria silne veriaci evanjelici z periférnych oblastí. Podporuje členstvo krajiny v NATO a je proti členstvu Nórska v EÚ. KrF je jedným z členov Kresťanskodemokratickej internacionály (CDI) a získala status pozorovateľa v Skupine Európskej ľudovej strany (kresťanských demokratov) a Európskych demokratov (EPP - ED).

Venstre , V (Liberáli)

Bola založená v roku 1884. Počiatočnú popularitu a vplyv začala strácať po prvej svetovej vojne, kedy sa vytvorili strany, ktoré jej prebrali určitú časť voličov. Táto centralistická strana dnes balansuje na hranici politickej marginality. Dôraz kladie na osobnú slobodu jednotlivca a udržanie silného sociálneho štátu. Vyslovuje sa za členstvo v NATO, no je proti členstvu v EÚ. Je členom Liberálnej internacionály (LI) a pridruženým členom Európskej liberálnej, demokratickej a reformnej strany (ELDR).

Det Norske Arbeiderparti, DNA (Nórska strana práce)

DNA bola založená v roku 1887, sociálnodemokratická formácia sa postupne vzdávala svojho rigidného marxistického programu. DNA možno považovať za hlavného tvorca Nórskej vízie sociálneho štátu, charakteristického rozsiahlym verejným sektorom a minimálnymi sociálnymi rozdielmi. V súčasnosti do svojho programu zahrнула aj environmentálne prvky. Podporuje členstvo v NATO, no odmieta rozmiestnenie jadrových zbraní na Nórskom území a členstvo v EÚ napriek silnému euroskeptickému krídlu. DNA je členom Socialistickej internacionály(SI) a Strany európskych socialistov (PES).

Sosialistisk Venstreparti, SV (Ľavicová socialistická strana)

Vznikla v roku 1975. SV je radikálne ľavicová strana kombinujúca socialistické a ekologické komponenty. Jej prioritami sú sociálne spravodlivá spoločnosť, udržateľný rozvoj a riešenie ekologických problémov. Kritizuje ekonomickú globalizáciu, členstvo Nórska v NATO rovnako zamietavý postoj zaujala k členstvu v EÚ. Je pridruženým členom Konfederatívnej skupiny Európskej zjednotenej ľavice/ Nordická zelená ľavica (GUG/ NGL).

Fremskrittspartiet, FrP (Pokroková strana)

FrP vznikla v roku 1973, pôvodne sa volala podľa jej charizmatického zakladateľa Andersa Langsa, po jeho skorej smrti si zmenila názov. FrP je krajne pravicová nacionalistická strana trvalo pôsobiaca v opozícii. Požaduje zníženie daňového zaťaženia, redukcii štátnej byrokracie a reštriktívny prístup v otázke prisťahovalcov. Podporuje členstvo štátu v EÚ.¹⁹

Medzi strany pôsobiace v rámci Nórska môžeme zaradiť aj Rød Valgallianse, RV (Červenú volebnú koalíciu), Miljøpartiet De Grønne, MG (Environmentálna strana zelených), Norges Kommunistiske Parti, NKP (Nórska komunistická strana), Miljøpartiet De Grønne, MdP (Strana zelených), Pensionistpartiet, PP (Strana penzistov).²⁰

1.6 Postavenie etnických menšín

1.6.1 Sámovia

Ich počet v rámci Nórska sa pohybuje od 20 000 do 40 000, pri čom sámsky hovorí asi 30 000 ľudí. Zo strany majoritného obyvateľstva sa dlhodobo prejavovalo násilné ponížovanie sámskeho etnika. Národné obrodenie Sámov sa viaže na južných Sámov. Storting im na základe iniciatívy postupne priznával práva. Prejavilo sa to založením Severnej sámskej rady v roku 1956 a Sámskej jazykovej rady v roku 1971, v roku 1973 bol v Kautokeine založený Severský sámsky inštitút. Do jeho pracovnej náplne spadajú tri základné oblasti. Životné prostredie a právo, jazyk a kultúra, vzdelávanie a informácie. Následne v roku 1980 parlament schválil vytvorenie Výboru

¹⁹ Strmiska, M. a kol.: *Politické strany moderní Evropy*. s. 224-236

²⁰ Krno, S.: *Politické strany severnej Európy a Beneluxu*. s.133-134

pre práva Sámov a Výbor pre sámsku kultúru a od roku 1986 aj sámsku zástavu.

Rokom 1987 sa datuje vznik sámskeho parlamentu. Sameting je zákonodarným orgánom Sámskej samosprávnej oblasti, so sídlom v Karasjoku. Samosprávna oblasť pozostáva zo 6 obcí, pri čom každá z nich pozostáva z viacerých dedín. Právo voliť do Sametingu prislúcha každému kto sa pokladá za Sáma a hovorí doma sámsky, prípadne jeho rodičia alebo prarodiča hovorili sámsky. Sameting má 39 členov a slúži ako poradný orgán Stortingu ohľadom sámskej problematiky.

V roku 1990 sa sámčina stala štátnym jazykom v sámskej oblasti, v roku 1992 bol prijatý sámsky jazykový zákon. Sámčina je zrovnoprávnená s nórčinou. Takisto to znamená, že všetky zákony a úradné vyhlášky sa prekladajú do sámčiny. Napriek tomu neustále klesá počet sámofónov. V oblasti a aj mimo nej môže byť sámčina vyučovacím jazykom. Jedným z problémov Sámov je vysoká nezamestnanosť, z tohto dôvodu sú nútení odchádzať do nórskych miest na juhu krajiny. V súčasnosti existujú štyri rôzne historicko- etnografické skupiny Sámov. A to Riečni, Morskí (Pobrežní), Horskí (kočovní chovatelia sobov) a Lesní Sámovia.²¹

1.6.2 Fíni

Určitý počet Fínov prišiel do Nórska už v 17. storočí, usadili sa predovšetkým v juhovýchodnej oblasti štátu, táto skupina bola asimilovaná. V 18.- 19. storočí sa Fíni usádzajú najmä v oblasti Finnmarky a Troms. Boli označovaní ako Kvenovia a dnes sú značne asimilovaný Nórsnym a čiastočne Sámšnym obyvateľstvom. Jazyk ovplyvnený Nóřčinou a Sámčionu sa niekedy vymedzuje ako samostatný.²²

1.6.3 Migranti

Migrácia do Nórska ma dlhú tradíciu. Prví imigranti pochádzali zo susedných krajín a západnej Európy. Po roku 1960 sa vyskytla potreba pracovnej sily. Následkom bol príchod imigrantov najmä z Európy. Neskôr do Nórska migrovalo obyvateľstvo z Ázie, Afriky a Latinskej Ameriky. V rámci imigrantov žije v Nórsku veľké množstvo ľudí, ktorých domovskými krajinami boli Pakistan a Turecko. V roku 1975 bola imigrácia obmedzená z dôsledku zvyšovania sa nezamestnanosti. V dnešnej dobe je možné získať povolenie na prácu a pobyt, alebo požiadať o azyl. Túto možnosť využívajú predovšetkým ľudia pochádzajúci z oblastí postihnutých vojnovými konfliktami. Súčasťou Nórskej migračnej politiky je spájanie rodín. Spájanie rodín je založené na tom, že člen rodiny žijúci v zahraničí môže podať žiadosť o spojenie

²¹Mruškovič, V.: *Európa jazykov a národov na prahu tretieho tisícročia*. s.379

²²Šatava, L.: *Národnostní menšiny v Evropě*. s.220

rodiny, pokiaľ v Nórsku žije jeden alebo viacero členov jeho rodiny. Táto možnosť sa týka detí, ktoré nedosiahli vek 18 rokov a partnerov. K integrácii cudzincov dochádza pomocou získavania základných jazykových znalostí, poznatkov o fungovaní Nórskej spoločnosti a v zvyšovaní možností uplatnenia sa na pracovnom trhu. Momentálne v Nórsku žijú prisťahovalci z asi 200 rôznych krajín.²³

Teroristický útok Andersa Breivika, ktorý je zodpovedný za smrť 76 ľudí v júli 2011, sa považuje za národnú tragédiu. Breivik za dôvod svojho činu uviedol, že chcel ochrániť Nórsko a Európu pred ovládnutím moslimami. Zaútočil na mladých priaznivcov DNA kvôli nesúhlasu s jej emigračnou politikou.²⁴

1.7 Kľúčové masmédiá

Medzi najznámejšie Nórske denníky patria: Verdens Gang, Aftenposten, Dabladet, Bergens Tidende, Adresseavisen, Stavanger Aftenbladet, Dagens Næringsliv, Arbeiderbladet, Feedrelandsrennen, Drammens Tidende, Summovposten, Vårt Land, Nationen.²⁵

Sámska menšina vydáva vlastné noviny noviny Nuorttanaste, Ságat, a disponuje vlastným rozhlasom, ktorý vysiela v Nórsku, Švédsku a Fínsku.²⁶

NRK((Norsk rikskringkasting) je verejnoprávnou vysielacou stanicou, pozostávajúcou z troch hlavných televíznych kanálov a troch hlavných rádii.²⁷

1.8 Osobitosti politickej kultúry

Medzi osobitosti politickej kultúry v rámci územia Nórskeho kráľovstva by sme určite zaradili postavenie menšín v spoločnosti, silný sociálny štát, vysoké zdanenie, menšinové vlády, pomerne veľký počet parlamentných strán, prohibíciu, vysoký počet žien vo vrcholovej politike.²⁸

---

²³Intro: Immigrants in Norway. [online] [cit. 2012-03-28]. Dostupné na internete: <http://introengelsk.cappelendam.no/c35018/sammendrag/vis.html?tid=35650>

²⁴Vasilko, T.: Som nevinný, povedal na súde Breivik [online] [cit. 2012-03-28]. Dostupné na internete: <http://www.sme.sk/c/5990629/som-nevinny-opakoval-na-sude-breivik.html>

²⁵Krno, S.: Politické strany severnej Európy a Beneluxu. s.143

²⁶Mruškovič, V.: Európa jazykov a národov na prahu tretieho tisícročia. s.379

²⁷NRK: NRK's History in Brief. [online] [cit. 2012-03-28]. Dostupné na internete: http://www.nrk.no/informasjon/about_the_nrk/1.3698330

²⁸Strmiska, M. a kol.: Politické strany moderní Evropy. s. 175-236

1.9 Vzťah Slovenskej republiky k Nórskemu kráľovstvu

Kultúrne vzťahy oboch krajín sú poznamenané publicistickou kampaňou nórskeho spisovateľa B. Björnsena, ktorý viedol kampaň proti národnostnému útlaku Slovákov, táto spolupráca zosilnila v medzivojnovom období. Diplomatické vzťahy boli v minulosti naviazané ešte zo strany ČSSR v roku 1921 na úrovni vyslanectva. Toto zastúpenie bolo v roku 1965 povýšené na veľvyslanectvo.²⁹

V súčasnosti sú vzťahy Slovenskej republiky a Nórskeho kráľovstva vnímané predovšetkým na základe Nórskeho fondu a finančného mechanizmu EHP.

Vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie v roku 2004 sa vytvorili možnosti na čerpanie finančných zdrojov pochádzajúcich z troch donorských krajín Nórska, Islandu a Lichtenštajnska. Tieto krajiny prostredníctvom dohody medzi Európskou úniou a krajinami EZVO poskytujú finančné prostriedky zamerané na zmiernenie hospodárskych a sociálnych rozdielov medzi regiónmi Európskeho hospodárskeho priestoru. Čerpanie týchto prostriedkov sa viazalo na dva samostatné finančné mechanizmy. A to na Finančný mechanizmus Európskeho hospodárskeho priestoru a Nórsky finančný mechanizmus. Prostredníctvom týchto mechanizmov vyčlenili donorské štáty v období od 1. mája 2004 do 30. apríla 2009 Slovenskej republika finančné prostriedky vo výške 67 miliónov euro. Zdroje pochádzajúce z Nórskeho kráľovstva tvoria až 97%. Okrem Slovenskej republiky túto finančnú pomoc čerpali aj členské štáty, ktoré vstúpili do EÚ v roku 2004 a Bulharsko s Rumunskom, ktoré sa stali súčasťou EÚ v roku 2007. Okrem týchto nových členských štátov čerpali finančné zdroje aj Portugalsko, Španielsko a Grécko.

Finančné prostriedky z mechanizmov boli v rokoch 2004 až 2009 čerpané formou individuálnych projektov, alebo blokových grantov. Minimálna výška príspevku bola stanovená na 250 000 euro. Za riadenie Finančného mechanizmu EHP bol zodpovedný Výbor pre riadenie finančných mechanizmov EHP. Za riadenie Nórskeho finančného mechanizmu zodpovedá Ministerstvo zahraničných vecí Nórskeho kráľovstva. Tieto inštitúcie schvaľovali poskytovanie finančných prostriedkov konečným prijímateľom, čo sa dotýkalo individuálnych projektov. V prípade blokových grantov schvaľovali sprostredkovateľa. Kontaktným bodom medzi inštitúciami a štátmi, ktoré granty prijímajú je Úrad pre finančný mechanizmus a národným kontaktným bodom v prípade Slovenskej republiky je Úrad vlády Slovenskej republiky. Prioritne boli finančné mechanizmy zamerané v období rokov 2004 až 2009 na tieto oblasti:

---

²⁹Mazúrek, L. a kol.: *Skandinávie*. s.162

ochrana životného prostredia, podpora trvalo udržateľného rozvoja, zachovanie európskeho kultúrneho dedičstva, rozvoj ľudských zdrojov, zdravie a starostlivosť o deti, výskum, zavedenie schengenského acquis, posilnenie súdnictva, regionálna politika a technická pomoc súvisiaca s implementáciou acquis communautaire.

V rámci nového programového obdobia 2009 až 2014 poskytnú donorské krajiny finančné prostriedky zamerané na zmiernenie ekonomických a sociálnych rozdielov v rámci EÚ. V októbri 2010 boli podpísané memorandá o porozumení pre implementáciu Finančného mechanizmu EHP a Nórskeho finančného mechanizmu na obdobie 2009 – 2014 predsedkyňou vlády Ivetou Radičovou a ministrom zahraničných vecí Nórskeho kráľovstva Jonasom Gahr Størem. Slovenskej republike budú týmto poskytnuté príspevky vo výške 80,75 miliónov euro.³⁰

2. Politický systém Švédska

2.1 Historické zdroje štátnosti a moderný historický vývoj

2.1.1 Historické zdroje štátnosti a moderný historický vývoj

Územie dnešného Švédska bolo v prvom storočí obývané dvoma germánskymi kmeňmi Gótmami a Svévami. Prvýkrát bolo Švédsko zjednotené Erikom Víťazným v roku 980. V 12. storočí si podmanili územie Fínska a v 14. storočí Nórsko prostredníctvom personálnej únie. Kalamárska únia trvajúca v rozpätí rokov 1397 až 1523 znamenala pre Švédsko Dánsku nadvládu.³¹

Počiatkom 17. storočia získali prevahu v severnej časti Európy. Tridsaťročná vojna postavila Švédsko do veľmocenskej pozície, podarilo sa im ovládnuť severnú časť Nemecka a východné Pobaltie. Švédi stratili toto postavenie v priebehu severnej vojny, keď boli porazení koalíciou pozostávajúcou z Ruska, Poľska a Dánska. V roku 1809 bolo od Švédska odtrhnuté Fínsko a v roku 1814 bolo Švédsko odškodnené prostredníctvom zisku Nórskeho územia. V roku 1905 bolo Švédsko nútené uznať Nórsku nezávislosť. Koncom 19. storočia dochádza k rozmachu priemyslu. V priebehu svetových vojen zaujalo Švédsko neutrálny postoj. Neutralita, hlavne počas druhej

---

³⁰ Úrad vlády SR a Nórske veľvyslanectvo na Slovensku: *Finančný mechanizmus EHP a Nórsky finančný mechanizmus 2004-2009*. [online] [cit. 2012-03-28]. Dostupné na internete: <http://www.eegrants.sk/vysledky-grantov-ehp-a-norska-2004-2009/>

³¹ Krno, S.: *Politické strany severnej Európy a Beneluxu*. s.146

svetovej vojny nebola dodržiavaná. Počas fínsko- sovietskej vojny materiálne podporovalo Fínsko a povoľovalo transporty nemeckého vojenského materiálu do Fínska a Nórska.³²

2.1.2 Vývoj jazyka

Švédčinu radíme do východonordickej vetvy, severogermánskej podskupiny, germánskej skupiny indoeurópskych jazykov. Vznik švédčiny sa odvíja od kmeňových jazykov škandinávskych Svíov a Gautov v relatívnej izolácii. Následne bola ovplyvnená francúzštinou a angličtinou. V priebehu 16. storočia zasadla na trón frankofónna dynastia Bernadettovcov a dochádzalo k prisťahovalectvu nábožensky prenasledovaných Valónov. Neskôr v 20. storočí bola ovplyvnená angličtinou. Spisovná švédčina vznikla na základe mäľarského Upplandu, kam patrí aj Štokholm a Uppsala, značne sa odlišuje od hovorovej švédčiny, ktorej základ tvoria rôzne dialekty.

Vo Švédsku existuje jazykové plánovanie prostredníctvom Švédskej jazykovej rady, ktorá bola založená r. 1944, za účelom poskytovania rád v jazykových otázkach. Mimo to publikuje časopis, monografie a slovníky. Jej postoj je poznačený pragmatizmom. Jazyk považuje za jav spoločenský, nie prírodný, preto sa mení spolu so spoločnosťou.

Mimo švédčiny sa v rámci Švédska nemôže opomenúť skónčina a gutničtina. Skónčina sa viaže na juhošvédsku oblasť Skåne, ktorá bola dlho samostatným štátom s vlastným jazykom - skónčinou. Jazyk má vlastný gramatický systém a vývoj. Nemá kodifikovanú podobu a delí sa na dialekty. Švédsko tento jazyk neuznáva ako samostatný, len ako juhošvédsky dialekt. Ďalším jazykom, ktorý Švédi považujú len za dialekt je gutničtina. Historicky samostatný jazyk odlišný od starších foriem švédčiny a dánčiny. V súčasnosti je čoraz výraznejšie ovplyvňovaný švédčinou. Týmto jazykom hovoria predovšetkým obyvatelia ostrovu Gotland a Farö. Jeho vznik sa datuje od 7. storočia do začiatku 16. storočia, počas celého stredoveku bol spisovným jazykom, až do 17. storočia. Texty písané v guntčtine sa v 18. storočí objavujú zriedkavo. Terajšia mládež sa za svoj jazyk väčšinou hanbí.³³

Jazyk, ktorý je uznaný Švédskom je sámčina. Literárny variant sámčiny sa používa od roku 1619, no jeho základ sa menil a preto od roku 1900 sa zakladá len na dialekte lule. Momentálne možno hovoriť o troch variantoch sámčiny v štáte. Severný,

³² *Mazúrek, L. a kol.: Skandinávie. s.172*

³³ *Mruškovič, V.: Európa jazykov a národov na prahu tretieho tisícročia. s.138-140*

lule od roku 1984 a južný od 1978. Strediskom švédskych Sámov je Jokkmokk, kde sa od roku 1944 prevádzkuje ľudová univerzita. V roku 1958 bol založený Národný zväz švédskych Sámov a múzeum Same - Museum Ajtte od 1989. Sámčina sa vyučuje od roku 1964. Táto komunita produkuje aj vlastné noviny od roku 1919, ktoré vychádzajú pod názvom Samefolket.³⁴

2.2 Zahranično - politická orientácia

2.2.1 Európska únia

Referendum týkajúce sa vstupu Švédskeho kráľovstva sa konalo v novembri 1994. Politickú scénu otázka vstupu do EÚ rozdelila. Vstup Švédska podporovali SAP a zástupcovia pravice, proti sa vyslovili Strana zelených a Ľavicová strana. Švédská vláda viedla rozsiahlu kampaň, v ktorej sa snažila o dostatočnú informovanosť občanov a vysvetlenie záväzkov plynúcich z členstva. Obavy z členstva spôsobila výška švédskeho príspevku do spoločnej pokladnice a očakávané zásahy do pravidiel využívania prírodných zdrojov. Strach vzbudzovala strata neutrality, ktorá by bola spôsobená pripojením sa k Spoločnej zahraničnej a Bezpečnostnej Politike, tento problém bol vyriešený vyhlásením švédskej politickej reprezentácie o tom, že neutralita krajiny bude zachovaná aj v rámci SZBP. V priebehu jednaní získalo Švédsko výnimky, ktoré umožnili zachovanie predaja špecifického žuvacieho tabaku, monopolu na predaj alkoholických nápojov a zachovanie princípu verejnosti (právo občanov nahliadnuť do úradných dokumentácií). V referende 13.11.1994 sa za vstup krajiny do EÚ vyslovilo 52,7% oprávnených voličov.³⁵

2.2.2 NATO

Švédsko sa už začiatkom 19. storočia začalo vyhýbať medzinárodným vojnovým konfliktom, od roku 1814 nebol štát vo vojne. No napriek tomu zintenzívňuje svoju spoluprácu s NATO, toto počínanie severskej krajiny možno badať najmä od polovice deväťdesiatych rokov 20. storočia. Po druhej svetovej vojne sa krajina zamerala na neutralitu v rámci medzinárodných vzťahov, no rozhodla sa poskytnúť pomoc vznikajúcej Severoatlantickej aliancii prostredníctvom svojich diplomatov. V rámci

---

³⁴Mruškovič, V.: *Európa jazykov a národov na prahu tretieho tisícročia*. s.380

³⁵Fiala, P., Pitrová, M.: *Evropská unie*. s.138

NATO sa Švédsko zúčastnilo na odmiňovacích programoch v Albánsku a Srbsku. Vyslalo svojich vojakov do tímov NATO v Afganistane v roku 2000, je súčasťou jednotiek KFOR a časť švédskych vojakov pôsobí v rámci OSN.³⁶

2.3 Ústava a kľúčové prvky štátu

Švédske kráľovstvo je konštitučnou monarchiou. Riksdag- parlament je zastupiteľským orgánom švédskej formy demokracie. Momentálne je to jednokomorový orgán, ktorý v rokoch 1866 - 1970 tvorili dve komory, zrušené zmenou ústavy v rokoch 1968 - 1969. Ústava bola prijatá v roku 1809, v súčasnosti ju tvoria štyri vzájomne súvisiace dokumenty, respektíve ústavné zákony. Dotýkajú sa základných pravidiel fungovania politického života, regulácie nástupníctva, slobody tlače a prístupu občanov k verejným dokumentom, slobody vyjadrovania sa v rámci komunikačných prostriedkov. Ústava sa zakladá na princípoch národnej suverenity, demokracie a parlamentarizmu. Ústava je rigidná, pri zmene ústavného zákona je potrebná jeho podpora na dvoch samostatných zasadnutiach Riksdagu. Medzi prvým a druhým zasadnutím musia prebehnúť parlamentné voľby. Pri zmene ústavných zákonov sa môže využiť ľudové referendum, ktoré má predovšetkým poradný charakter. V prípade konštitučných zmien, sú výsledky tohto referenda, pokiaľ sa jedná o väčšinové odmietnutie záväzné. Sústavu najvyšších orgánov tvorí hlava štátu, parlament a vláda.³⁷

2.3.1 Hlava štátu

Hlavou štátu je kráľ alebo kráľovná, ktorý usadol na trón v súlade so zákonom o nástupníckom práve. Práva a povinnosti hlavy štátu sú uvedené v 5. kapitole ústavy. Túto funkciu môže vykonávať len švédsky občan, ktorý dosiahol 18 rok života. Funkcia je nezlučiteľná s výkonom funkcie člena Riksdagu, alebo úradom predsedu Riksdagu. Pokiaľ kráľ nemôže vykonávať svoje funkcie, túto rolu preberá dočasný regent. Regentom je člen kráľovskej rodiny, ktorý sa vyberá v súlade s nástupníckym poriadkom, pokiaľ vymrie kráľovská rodina regenta určí Riksdag. Pokiaľ kráľ nevykonáva 6 mesiacov svoju funkciu, vláda podá správu Riksdagu, ktorý rozhodne o

³⁶Hendrickson, R.: *Partnerstvo Švédska a NATO*[online] [cit. 2012. 03.28.]. Dostupné na internete: <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue3/slovak/history.html>

³⁷Lid'ák, J. a kol.: *Komparácia politických systémov*. s.107-110

odvolaní kráľa. Kráľ nemôže byť súdený za svoje konanie, alebo opomenutie. Regent nemôže byť súdený za svoje konanie, alebo opomenutie počas výkonu funkcie hlavy štátu.³⁸

Medzi jeho povinnosti patrí otvorenie októbrového zasadnutia Riksdagu opakujúceho sa každý rok. Súčasťou zasadnutia je predkladanie programu vlády na nasledujúci rok. Kráľ nemá právo kontrasignovať zákony.³⁹

2.3.2 Parlament – Riksdag

Riksdag sa kreuje prostredníctvom slobodných, priamych, tajných volieb. Hlasy voliči odovzdávajú politickým stranám s možnosťou vyjadrenia preferencie pre určitého kandidáta. Riksdag tvorí jedna komora s 349 členmi. Aktívne a pasívne právo voliť má každý občan Švédska s trvalým pobytom v kráľovstve s vekom minimálne 18 rokov. Voľby sa konajú každé štyri roky. Mimoriadne voľby môžu byť nariadené vládou a konajú sa tri mesiace od nariadenia. Podmienkou je, že mimoriadne voľby sa nemôžu konať skôr ako tri mesiace po prvom zasadnutí novozvoleného parlamentu.

V rámci volieb do parlamentu je Švédsko delené do volebných obvodov. Mandáty sa tvoria z 310 mandátov zo stálych volebných obvodov a 39 doplnkových mandátov. Rozdelenie mandátov je stanovené na štyri roky, na základe pomeru množstva voličov v danom obvode a celkového počtu voličov. Kvórum na vstup do parlamentu sú 4% v rámci celej krajiny, alebo 12% aspoň v jednom zo stálych obvodov. Riksdag volí audítorov z vlastných radov za účelom kontroly činnosti štátu.⁴⁰

Úloha parlamentu spočíva v príprave a schvaľovaní zákonov, kontrole činnosti vlády, riadení zahraničnej politiky, rozhodovaniami o daniach a výdavkoch. Na čele parlamentu stojí predseda - talman a jeho traja zástupcovia volení poslancami. Talman spolu so svojimi zástupcami tvorí prezídium, jeho zloženie zodpovedá dohodám medzi politickými stranami zastúpenými v parlamente. Vnútorne sa Riksdag delí minimálne na 16 stálych výborov, prípadne môžu byť kreované aj ďalšie výbory. Jednotlivé strany v nich majú zastúpenie na základe pomerného princípu.

Najdôležitejšia úloha Riksdagu súvisí s jeho legislatívnou právomocou. Proces návrhu a schvaľovania zákonov je zdĺhavý a komplikovaný, no vytvára podmienky, aby ku všetkým úpravám dochádzalo po serióznej príprave. Parlament má právomoc

---

³⁸ Kľočka, V., Wagnerová, E.: *Ústavy štátů Evropské unie I. díl. s.646-647*

³⁹ Lidák, J. a kol.: *Komparácia politických systémů. s.110*

⁴⁰ Kľočka, V., Wagnerová, E.: *Ústavy štátů Evropské unie I. díl. s.642-646*

odvolávať vládu, aj jednotlivých ministrov.⁴¹

2.3.3 Vláda

Vládu tvorí premiér a ním menovaní ministri. Predseda vlády sa volí na zasadnutí Riksdagu. Návrh na post premiéra dáva predseda parlamentu po porade s jednotlivými politickými stranami. Pokiaľ Riksdag štyrikrát zamietne návrh predsedu parlamentu, musia sa do troch mesiacov uskutočniť mimoriadne voľby. Ministrov môže odvolať premiér aj Riksdag. Funkcia ministra je nezlučiteľná s výkonom iného verejného, alebo súkromného zamestnania.⁴²

Vláda je hlavným výkonným orgánom štátu, je priamo odkázaná na podporu zo strany parlamentu. Napriek tomu, že prakticky všetci ministri sú členmi parlamentných strán, tento post môžu zastávať, aj nezávislí experti, ktorí boli poverení vedením ministerstva s ohľadom na ich odbornú znalosť. Jednotlivé ministerstvá sú malé úrady, ktoré majú okolo 100 zamestnancov. Venujú sa najmä príprave návrhov vládnych zákonov ohľadom rozpočtu, orientácií na medzinárodné vzťahy, menovanie úradníkov v administratíve, príprave regulačných a obecných pravidiel, ktoré sa dotýkajú administratívy. Najvyšší ministerský úradník je štátny tajomník. Štátny tajomník zodpovedá za chod ministerstva, pripravuje ministrovi materiály na činnosť úradu a dohliada nad plnením týchto úloh, organizuje prácu daného ministerstva a koordinuje ho.

2.3.4 Súdna moc

Najvyšší súd je najvyšším súdom v záležitostiach obecnej jurisdikcie a Najvyšší správny súd v oblasti správnej, zaoberá súdnymi výrokmi týkajúcimi sa činnosti správnych orgánov. Oba súdy sú odvolacími súdmi a ich členovia sú do svojej funkcie menovaní vládou.

2.3.5 Ombudsman

Funkcia ombudsmana existuje od roku 1809. Pôvodnou úlohou bolo poskytovanie podkladov vláde ku kontrole činnosti sudcov, štátnych úradníkov a vojenských orgánov. V súčasnosti existujú štyria parlamentní ombudsmani, menovaní

---

⁴¹ Říchová, B.: *Komparace politických systémů*. s.204-207

⁴² Klokočka, V., Wagnerová, E.: *Ústavy států Evropské unie I. díl*. s.647-650

na štyri roky. Jeden z nich dohliada nad činnosťou celého úradu. Ombudsmanov menuje parlament, hlavnou povinnosťou je dohľad nad úradníkmi, sudcami a činnosťou miestnych správnych orgánov. Ombudsman má povinnosť každý rok predkladať správu o svojej činnosti parlamentu, no parlament nemá právomoc ovplyvňovať jeho činnosť. Úrad ombudsmana je autonómny. Mimo tento úrad sa nachádzajú vo Švédsku aj iné úrady označované pojmom ombudsman. Títo ombudsmani sú menovaní vládou a vláde sú aj zodpovední za výkon svojich funkcií. Napríklad úrad poverený dohľadom nad ekonomickou súťažou, ochranou záujmov spotrebiteľov, zaoberajúci sa problematikou etnickej diskriminácie a diskriminácie založenej na pohlaví.⁴³

2.4 Územno - administratívne členenie

Pre Švédsko je charakteristická decentralizácia, ktorá sa realizuje v nižšom stupni správy (obciach) a vyššom stupni správy (panstvách). Územné plánovanie bolo decentralizované na úroveň obcí. Obce zodpovedajú za vzdelávanie na základnom stupni, sociálne služby, životné prostredie a technické služby. Panstvá (Landsting) majú právomoci vo sfére verejnej dopravy, vzdelávania, zdravotnej starostlivosti a regionálneho sociálno - ekonomického rozvoja. Štátnu správu tvorí 23 správnych rád panstiev. Správne rady sú volené radami panstiev. Guvernéra menuje štát. Úlohou správnej rady panstiev je koordinácia regionálnych politík a mimo iné prezentácia záujmov svojej oblasti švédskej vláde. Asi dve tretiny verejných výdavkov tvoria výdavkami panstiev a obcí a to viac ako 20% HDP. Miestne príjmy sú z viac ako 60% uhrádzované z miestnych daní, štát prispieva asi 30%.⁴⁴

V rámci územno- administratívneho členenia by sme radi spomenuli aj Ålandské ostrovy. Toto súostrovie nie je súčasťou Švédskeho kráľovstva, ale Fínska. Väčšina obyvateľstva, asi 90 %, sa hlási k švédskej národnosti. V minulosti boli Ålandské ostrovy súčasťou Švédska, neskôr Ruska a od roku 1917 spadajú ich správa pod Fínsko. Od roku 1921 majú vlastnú autonómiu a parlament- Lagting, národné symboly, spolky, denníky, školstvo. Švédčina je jediným vyučovacím a úradným jazykom. Od roku 1989 disponujú ostrovy novým štatútom a jedná sa o najmodernejší štatút autonómie vo svete.⁴⁵

---

⁴³Říhová, B.: *Komparace politických systémů. s.202-209*

⁴⁴Benčo, J., Polák, J.: *Verejná správa. s.59-60*

⁴⁵Mruškovič, V.: *Európa jazykov a národov na prahu tretieho tisícročia. s.139*

2.5 Stranícky systém

2.5.1 Vývoj stranického systému

Pre prvú fázu vývoja stranického systému vo Švédsku koncom 19. storočia bol charakteristický bipartizmus. Bipartizmus bol spôsobený používaním väčšinového volebného systému a majetkovým cenzom. V dôsledku volebnej expanzie sa bipartizmus konzervatívcov a liberálov na prelome 19. a 20. storočia menil na tripartizmus.

Za touto zmenou stojí vznik a rýchla expanzia Sociálnodemokratickej robotníckej strany - Socialdemokratiska Arbetareparti, SAP. SAP vznikla v roku 1889 ako reprezentant odborov, následné roky fungovala v spolupráci s Konfederáciou odborových zväzov, LO. Strana bola budovaná ako masová, so schopnosťou úspešne mobilizovať robotnícku triedu. Toto donútilo konzervatívcov a liberálov, ktorí dovtedy pôsobili ako voľné zoskupenia, k vytvoreniu pevnejšej a teritoriálnejšej štruktúry.

V roku 1902 vznikla Liberálna ľudová strana - Folkpartiet Liberalerna, Fp. Fp sa zameriavala na garanciu občianskych a politických práv a proti zásahom štátu do ekonomiky. Počiatkom medzivojnového obdobia sa jej krídla dostali do rozporu vyvolaného otázkou prohibície. V roku 1934 bola zjednotená.

Dva roky po vzniku Fp sa datuje vznik Pravicovej strany - Högerpartiet, Hp. Svoj program založila na obhajobe podnikania a tradičných konzervatívnych hodnotách.

Rok 1910 datuje vznik Agrárnej strany - Bondeförbundet, Bf, ktorá sa orientuje na záujmy vidieka. Zmenou väčšinového volebného systému na pomerný a zavedením všeobecného volebného práva sa najsilnejšou politickou stranou po voľbách v roku 1914 stala SPA. Toto znamenalo konečný prechod k multipolarizmu a teda druhej etape vývoja stranického systému v rámci Švédskeho kráľovstva.

V roku 1917 založilo odtrhnuté radikálne krídlo SPA Ľavicovú sociálnodemokratickú stranu, ktorá sa v roku 1921 premenovala na Komunistickú stranu - Kommunistiska Parti, KP. KP sa nedokázala dostatočne presadiť a zostala najslabšou stranou systému.

Od dvadsiatych rokov 20. storočia môžeme hovoriť o takzvanom zamrznutí systému. Vyznačuje sa dlhodobou stabilizáciou voličov a vzťahov v rámci stranického spektra. Vo voľbách do dolnej komory veľké množstvo hlasov získala SPA a od roku

1932 možno hovoriť o jej predominantnom postavení. Vládla vo Švédsku po roku 1932 nepretržite niekoľko desaťročí. SPA dokázala na základe podpory odborov vytvoriť širokú voličskú základňu v rámci robotníckej triedy. Podľa jej vzoru sa aj ostatné strany pokúsili o napojenie sa na záujmové skupiny. Fp udržovala blízke vzťahy so Slobodomyseľným kresťanským hnutím, ktoré bojovalo proti dogmatizmu štátnej luteránskej cirkvi. Bf sa spájala predovšetkým s poľnohospodárskymi organizáciami. Hp udržovala úzke vzťahy so Švédskou konfederáciou zamestnávateľov, združujúcou súkromných podnikateľov. Napriek úsiliu sa žiadnej z týchto strán nepodarilo vyrovnáť sa SPA. Väzby im pomohli získať pevné napojenie na určitú skupinu obyvateľstva.

Dvadsiate roky boli charakteristické vládnu nestabilitou vyvolanou neschopnosťou vytvoriť kabinet s nadpolovičnou parlamentnou väčšinou. SPA ňou nedisponovala a nesocialistické strany nedokázali vytvoriť stabilnú koaličnú vládu. Preto sa v rozmedzí rokov 1920 až 1930 vystriedalo sedem vlád, ktoré mali spravidla krátke trvanie. Zmenu spôsobila hospodárska kríza, s nárastom nezamestnanosti a so zvyšovaním sociálneho napätia opozičný agrárnici podporili vládny kabinet SPA. SPA následne zahájila politiku budovania silne redistribuovaného sociálneho štátu. Za podporu SPA získali Bf rozsiahle výhody pre poľnohospodárov. Tento pakt znamenal zahájenie švédskeho modelu, či tretej cesty medzi západným kapitalizmom a východným centrálnym plánovaním. Takýto spôsob riešenia dôsledkov hospodárskej krízy zabránil podľa niektorých autorov vzostupu krajnej pravice. SPA vládla nepretržite v rozmedzí rokov 1932 - 1976. Aj keď jej vláda nebola vždy jednofarebná a väčšinová. Vyskytli sa aj obdobia závislosti SPA na inej strane, spravidla Bf, či už podpora jej menšinovej vlády alebo ako koaličný partner. Priestor k tomu vytvárala aj neschopnosť pravých strán dohodnúť sa a postupovať jednotne.

Za atypickú možno označiť situáciu, ktorá sa odohrávala v období druhej svetovej vojny, keď v centrálnej vláde zasadali všetky politické strany s výnimkou komunistickej strany. Konzervatívna strana Hp z dôvodu spoločenskej prijateľnosti v roku 1969 zmenila svoj názor na Umiernenú koaličnú stranu- Moderata Samlingspartiet, M. Rovnako aj Komunistická strana zmenila svoj názov v roku 1967 na Ľavicovú komunistickú stranu - Vänsterpartiet Kommunisterna, VpK. Po rozpade východného bloku si ponechali len názov Ľavicová strana, Vänsterpartiet, Vp. Agrárna strana tiež zmenili svoj názov na Strana stredy, Centerpartiet, Cp. Reagovali tým na pokles obyvateľstva zamestnaného v agrárnom sektore. Touto zmenou sa chcela prezentovať ako centristická strana, ktorá sa zameriava, aj na mestských voličov.

Sedemdesiate roky 20. storočia znamenali začiatok pozvoľnej zmeny

straníckeho systému vo Švédsku. Za prvú lastovičku by sa dal považovať rast voličskej volatility. Táto skutočnosť sa prejavila miernym oslabením SPA a vzostupom pravicových strán. Pomohlo aj vzájomné zblíženie týchto strán. Zmenu situácie naznačila skutočnosť po voľbách v roku 1973, kedy sa vytvorila patová situácia. 175 mandátov získali lavicové strany a 175 tri nesocialistické strany. Toto bolo dôvodom ústavnej zmeny, ktorý znížil počet mandátov na 349. Patová situácia bola vyriešená vládou Olofa Palmeho, ktorého pozícia bola veľmi slabá. V nasledujúcich voľbách v roku 1976 sa nesocialistickým stranám podarilo vytlačiť socialistov do opozície a zostaviť väčšinovú koaličnú vládu. V roku 1978 sa koaličná vláda rozpadla. Dôvodom boli rozdielne názory na mierové využitie jadrovej energie. Podobne po voľbách v roku 1979 bola koalícia znovu obnovená, no mala krátke trvanie. V roku 1981 zanikla v dôsledku rozdielnych názorov na daňovú politiku. Po voľbách v roku 1982 voliči vyjadrili dostatočnú podporu SPA, ktorá sa opäť vrátila k moci.

V roku 1988 sa prvý krát do parlamentu dostala Environmentálna strana - Zelení- Miljöpartiet de Gröna, MpG. MpG sa orientovala proti jadrovej energii a podporovala rovnosť pohlaví, decentralizáciu a priamu demokraciu. V roku 1991 sa k moci dostala pravo-stredová menšinová vláda, v jej čele stál Carl Bildt. Do parlamentu sa dostali dve nové strany Kresťanskodemokratická koaličná strana- Kristen Demokratisk Samling, KDS, neskôr zmenila názov na Kresťanský demokrati- Kristdemokraterna, Kd. Kd bola založená v roku 1964, no v dobe svojho vzniku nebola schopná získať dostatok hlasov, aby prekročila 4% uzatváraciu klauzulu. Druhou bola Nová demokracia - Ny Demokrati, ND. ND založila svoj program na kritike vysokého zdanenia a verejného sektoru, mimo iné na obmedzení počtu imigrantov v zemi. Bildtova vláda sa udržala celé volebné obdobie. Následné voľby opäť vyhrala SPA, no jej pozícia sa nemôže porovnávať so situáciu v sedemdesiatych rokoch.

Voľby v roku 1976 znamenali koniec prevládajúceho postavenia SPA. Premena systému na prelome osemdesiatych a deväťdesiatych rokov bola sprevádzaná vstupom nových politických formácií do parlamentu, čím môžeme hovoriť o zániku tradičného formátu piatich politických strán.

Vo voľbách v roku 1991 získala ND 6,7% hlasov a tým pádom 25 kresiel. Bleskový vzostup sa ukázal byť prechodným a po odchode jedného zo zakladateľov Wachtmeistera zo strany, znížila svoj volebný zisk v nasledujúcich voľbách len na 1,2% hlasov. Následne sa vytratila z politickej scény.

Významnou otázkou sa stáva členstvo v ES/ EÚ a celkový postoj k európskej

integrácií. V roku 1991 podalo Švédsko oficiálnu žiadosť týkajúcu sa pripojenia k EÚ. V roku 1994 prebehlo referendum schvalujúce Švédske členstvo. Bolo to víťazstvo s nevelkou väčšinou 53: 47%. Podľa prieskumov verejnej mienky sa väčšina obyvateľstva k tejto otázke stavala negatívne, výnimkou je obdobie tesne pred referendom. Táto otázka podobne ako v Nórsku rozdelila ako politickú obec tak aj obyvateľstvo. Vyhranene negatívny postoj voči členstvu mali zelení a exkomunisti. Ich postoj bol založený najmä na obave z prispôsobenia vysokých štandardov ochrany životného prostredia menej náročným normám EÚ. Podobne argumentovala aj časť Strany streda, ktorá sa obávala aj negatívnych dopadov na poľnohospodárstvo. Nakoniec sa Cp, ktorá bola členom vtedajšej koalície, rozhodla podporiť vstup, aj napriek protestu euroskeptického krídla. Táto otázka rovnako rozdelila aj jej voličskú základňu a prehĺbila stratu voličskej podpory. Nejednotnou v tejto otázke bola aj SAP. Jej predseda I. Carlsson sa rozhodol pre razantnú proeurópsku kampaň. Napriek silnému euroskeptickému krídlu v strane. Táto vnútorná rozštiepenosť kopírovala rozštiepenosť tradičných voličov SAP. Výsledkom bolo zníženie voličskej podpory. Za dôvod možno považovať nenaplnenie nádejí spájaných s členstvom Švédska v EÚ.

Nespokojnosť voličov sa premietla v najbližších voľbách v roku 1995 kedy SAP zaznamenala prepad, zníženú podporu zaregistrovala aj Strana streda a liberáli. Naopak výrazne si polepšili euroskeptické strany zelení a exkomunisti. Podobným výsledkom skončili aj nasledujúce voľby v roku 1999. Objavil sa tu fenomén vysokej nestálosti voličskej podpory, ktorý sa potvrdil aj v nasledujúcich voľbách v roku 2002. V týchto voľbách liberáli, ktorý dosahovali veľmi nízku voličskú podporu vytiahli v predvolebnej kampani imigrantskú otázku, ktorá im priniesla zisk 13,3% hlasov. Ich program nebol antiimigračne ladený, skôr sa snažil o reguláciu problému. Príkladom môže byť jeden z bodov ich programu a to nová povinnosť žiadateľa o občianstvo zložiť skúšku z jazyka. Stratu vo voľbách pocítili hlavne konzervatívci so ziskom 15,1% hlasov, čo bol najhorší výsledok od roku 1970. Program postavili na nutnosti zníženia daní. KD zamerala svoju kampaň kritiku zákona umožňujúceho homosexuálnym párom adopciu. Zaujímavosťou bola výzva imáma švédskych moslimov, ktorý vyzýval veriacych k podpore tejto strany, s ktorou zdieľal postoj v sociálnych otázkach a blízkosť jej vízie rodinnej politiky islamským hodnotám. Víťazom bola SAP, ktorá v predvolebnom boji zúžitkovala švédske predsedníctvo v EÚ, ktoré bolo verejnosťou vnímané pozitívne a zlepšenie sociálno - ekonomickej situácie. Presson, predseda SAP pokračoval v jednofarebnej menšinovej vláde.

Oživením európskej problematiky bolo referendum o eure. V roku 2002 sa

premiér Persson pokúsil o prispôsobenie sa európskemu trendu a následne v roku 2003 presadil referendum týkajúce sa pristúpeniu krajiny k Európskej menovej únii. Prijatie spoločnej meny podporili konzervatívci, liberáli a KD. Za prijatie bola aj výrazná časť reprezentantov švédskeho priemyslu. Zvýrazňovali predovšetkým politické výhody pramienice z toho rozhodnutia. Naopak odporcovia zvýrazňovali ekonomické nevýhody spoločnej meny a jej prijatie považovali za ďalší krok k európskej federácii. Tábor odporcov tvorili tradične zelení, exkomunisti a rôzne občianske hnutia. K nim sa priklonila aj Strana stredu s heslom „EU áno, euro nie“ a časť SAP. Výsledok referenda bol 42% pre zavedenie spoločnej meny a 56% proti spoločnej mene. Za vedľajší produkt referenda možno považovať vznik Júnovej kandidátky - Junilistan, JL. Strana vznikla v roku 2004. Zakladajúci členovia boli predovšetkým euroskeptický predstavitelia rôznych strán. Nepožadovali vystúpenie z EÚ, no redukcii kompetencií EÚ a odmietali európsku ústavu.

2.5.2 Súčasná podoba stranického systému

V posledných voľbách v roku 2010 vládnu koalíciu zostavili Umiernená koaličná strana (M), Liberálna ľudová strana (Fp), Strana stredu (Cp) a Kresťanský demokrati (Kd). Na čelo koalície sa postavil Frederik Reinfeldt. Napriek tomu, že koaličné strany stratili väčšinu v parlamente, zostali pri moci. V opozícii sa ocitla takzvaná červeno - zelená koalícia zložená zo Sociálnodemokratickej robotníckej strany (SAP), Ľavicovej strany (Vp) a Strany zelených (MpG). Strana Demokrati Švédska, ktorá je považovaná za nacionálnu sa po prvý krát dostala do parlamentu so ziskom 5,7 % hlasov a 20 kresiel.⁴⁶

Od roku 1973 je hlavou štátu Carl XVI Gustaf.⁴⁷

2.5.3 Relevantné Švédske politické strany

Moderata Samlingspartiet, M (Umiernená koaličná strana)

Pravostredová konzervatívno - liberálna strana, založená v roku 1969. K moci sa dostala ako člen koaličných pravo- stredových vlád koncom 20. storočia. Post premiéra získala v období rokov 1991-1994, zastával ho Carl Bildt. Orientuje sa na obmedzenie role štátu v ekonomike. K členstvu Švédska v EÚ a v pripojení k menovej únii sa

⁴⁶Brunclík, M.: *Příčiny vzestupu radikální populistické pravice ve Švédsku. s.111-112*

⁴⁷Krno, S.: *Politické systémy severnej Európy a Beneluxu. s.147*

stavia kladne. Je členom Medzinárodnej demokratickej únie (IDU) a Európskej ľudovej strany (EPP).

Folkpartiet Liberalerna, Fp (Liberálna ľudová strana)

Malá liberálna strana, trvalo pôsobila v opozícií do sedemdesiatych rokov 20. storočia. V roku 1976 bola súčasťou kabinetu T. Fälldina, po jeho rozpade v priebehu rokov 1978- 1979 vytvorila jednofarebnú menšinovú vládu. Neskôr sa podieľala na ďalších pravo stredových vládoch. V súčasnosti sa formálne prezentuje prostredníctvom sociálneho liberalizmu, no v praxi je jej záber širší. Dôraz kladie na problematiku imigrantov, rovnosť pohlaví, zákaz diskriminácie. Podporuje členstvo Švédska v EÚ. Je členom Európskej liberálnej, demokratickej a reformnej strany (ELDR) a Liberálnej internacionály (LI).

Kristdemokraterna, Kd (Kresťanský demokrati)

Kd je pravo-stredová kresťansko demokratická strana, ktorá sa dokázala premeniť v široký subjekt pragmaticky sa neobmedzujúci len na náboženskú sféru. Disponuje určitým straníckym potenciálom. Za základné východiská považuje sociálne otázky, solidaritu, rodinu. Je členom Medzinárodnej demokratickej únie (IDU) a Európskej ľudovej strany (EPP).

Centerpartiet, Cp (Strana stredú)

Vznikla v roku 1958, je liberálne - centristickou formáciou, mierne presahujúcou do pravého stredú a s výraznými pozostatkami originálnej agrárnej identity. Od tridsiatych rokov 20. storočia spolupracovala so SAP. Od sedemdesiatych rokov sa na základe zmeny programu posunula do liberálneho stredú. Táto skutočnosť jej umožnila vytváranie koalíčných vlád so stranami napravo od stredú. Za svoje ciele si vytýčila decentralizáciu, environmentálny rozvoj a trhové hospodárstvo. Oficiálne podporuje členstvo štátu v EÚ. Je členom Európskej liberálnej, demokratickej a reformnej strany (ELDR).

Socialdemokratiska Arbetareparti, SAP (Sociálnodemokratická robotnícka strana)

SAP je ľavo - stredová sociálne demokratická strana. Od tridsiatych rokov, až do

súčasnosti, bola až na pár výnimiek vládnu stranou. Pokles podpory v osemdesiatych rokoch možno pripísať uvoľneniu väzieb so Švédskou konfederáciou odborových zväzov. Dôraz kladie na princípy rovnosti, slobody, demokracie a solidarity. SAP podporuje členstvo v EÚ a pristúpenie k euru, napriek existencii euroskeptického krídla. Je členom Socialistickej internacionály (SI) a Strany európskych socialistov (PES).

Vänsterpartiet, Vp (Ľavicová strana)

Vp je radikálne ľavicová strana so silným environmentálnym a feministickým zameraním. Vp sa podľa programu z roku 2000 vymedzuje, ako socialistická strana pracujúcich a obhajuje parlamentnú demokraciu. Požaduje garanciu minimálnej mzdy pre každého, skrátenie pracovnej doby a plnú zamestnanosť. Odmietla monarchiu a členstvo zemi v EÚ. Je členom Konfederálnej skupiny zjednotenej európskej ľavice/ Severskej zelenej ľavice (GUE/NGL).

Miljöpartiet de Gröna, MpG (Environmentálna strana- Zelení)

MpG je zelenou stranou ktorá vznikla v roku 1981. Zameriava sa na trvalo udržateľný rozvoj, solidaritu, decentralizáciu, redukciu výdavkov na armádu a zbrojenie a odpor voči jadrovej energetike. Odmietla vstup Švédska do EÚ. Je členom Európskej strany zelených (EGP).⁴⁸

Demokrati Švédska, SD (Sverigedemokraterna)

Táto strana bola založená v roku 1988 ako nasledovník Strany Švédska. Označuje sa za demokratickú a nacionalistickú stranu. Navrhuje razantné obmedzenie prisťahovalectva, kritizuje migračnú a integračnú politiku. Negatívne hodnotí členstvo Švédska v EÚ.⁴⁹

---

⁴⁸ Strmiska, M. a kol.: *Politické strany moderní Evropy*. s.175-203

⁴⁹ Brunclík, M.: *Příčiny vzestupu radikální populistické pravice ve Švédsku*. s.120-124

2.6 Postavenie etnických menšín

2.6.1 Skóňania

Skóňanov je asi 1 200 000, usilujú sa o uznanie svojbytnosti jazyka i národa. Najdôležitejší symbol skóňskej identity je zástava. Skóňske hnutie existuje už 150 rokov, tvrdí, že sa stalo obeťou švédskeho centralizmu. Ich odpor bol niekoľkokrát potlačený. Prejavuje sa tu snaha niektorých politikov o oficiálne uznanie skóňskej menšiny.⁵⁰ Toto územie bolo od počiatku Dánskej štátnosti v 9. storočí až do roku 1658 súčasťou Dánska. Potom bolo postúpené Švédsku, od tých čias tu prevládajú švédske kultúrne vplyvy.

2.6.2 Gotland'ania

Pod týmto pojmom rozumieme obyvateľov ostrova Gotland, Farö a príľahlých ostrovov. Tieto ostrovy sú sústredené pri východnom pobreží Švédska v Baltickom mori. Jazyk sa výrazne líši od severogermánskych jazykov. Napriek všetkému je považovaný len za dialekt. Zaujímavosťou je, že tradičné písmo - runy sa na Gotlande udržali až do 16. storočia.⁵¹

2.6.3 Sámovia

Ich počet sa odhaduje na 20 000, sámofónov je asi 8 500. Toto je spôsobené tým, že Švédi považujú za Sámov len chovateľov sobov. Sčítanie obyvateľstva v rámci ktorého by bolo zahrnuté aj etnické vedomie sa doteraz neuskutočnilo. Až 75% Sámov žijúcich v krajoch Norrbotten, Västerbotten, Jämtland hovorí severosámskym dialektom. Sámovia boli nútení prejsť z kočovného spôsobu života na usadlý, na základe vytýčenia Švédskej hranice s Nórskom. V súčasnosti sa delia na dve skupiny prvou sú chovatelia sobov, druhou tí čo sa chovom týchto zvierat už nezaoberajú.⁵²

2.6.4 Fíni

Fínska menšina žije v najsevernejšej švédskej správnej oblasti Norrbotten.

---

⁵⁰ Mruškovič, V.: *Európa jazykov a národov na prahu tretieho tisícročia*. s.138-140

⁵¹ Šatava, L.: *Národnostní menšiny v Evropě*. s.298-299

⁵² Mruškovič, V.: *Európa jazykov a národov na prahu tretieho tisícročia*. s.379-380

Hlavne v povodí rieky Torne pri hranici s Fínskom. Fínska minorita tu nedisponuje zvláštnymi kultúrnymi právami. Výučba v školách prebieha len švédsky, s možnosťou učiť sa fínčinu ako voliteľný predmet. V Haparande vychádza dvojjazyčný Švédsko - Fínsky denník. Od roku 1957 vysiela rozhlas sčasti aj vo fínčine. V rámci minoritnej populácie dochádzalo postupne k asimiláciám.⁵³

2.6.5 Migranti

V roku 2007 tvorili migranti, alebo obyvatelia s migračným pozadím asi 13,7% obyvateľstva. Vzrastajúci počet migrantov vo Švédsku bol dôvodom vytvorenia samostatného ministerstva pre migráciu a azyl v roku 1996. Veľké množstvo migrantov prichádza z Iraku, severských krajín, Poľska a Somálska. Švédsky postoj k imigrantom je pomerne otvorený, prioritou je ich uplatnenie na trhu práce prostredníctvom integračných a rekvalifikačných kurzov. Pôvodným predpokladom bolo prispôbenie sa švédskemu spôsobu života, od toho sa však upustilo a neskôr sa k slovu dostala predstava multikulturalizmu. Momentálne sa od tejto politiky upúšťa. Politické strany k tejto otázke zaujali pozitívny postoj, samozrejme s rozličnými podmienkami. Jedinou parlamentnou stranou, ktorá sa k tejto otázke postavila jednoznačne negatívne sú Demokrati Švédska.⁵⁴

2.7 Kľúčové masmédiá

Medzi najznámejšie denníky vydávané vo Švédsku patria: Expressen, Dagens Nyheter, Aftonbladet, Göteborgs- Posten, Svenska Dagbladet, Synsvenska Dagbladet, Nya Vermlands- Tidningen, Daga Industri.⁵⁵

Tlačové agentúry: TT/Tidningarnas Telegrambyrå, Näringslivets presstjänst, NPT - tlačová agentúra zameriavajúca sa na ekonomickú oblasť, Reuters Nyhetsbyrå a Reportagebild orientujúca sa na obrazové spravodajstvo.

Televízia Sveriges Television, ktorá prevádzkuje 6 kanálov. Barnkanalen televízna stanica orientujúca sa na detského diváka. Komerčné televízne stanice Kanal Fem TV5 a TV4. Televízny kanál vysielajúci spoločný program pre

---

⁵³Šatava, L.: *Národnostní menšiny v Evropě*. s.297

⁵⁴Štefančík, R. a kol.: *Migračná politika národných štátov*. s.184-200

⁵⁵Krno, S.: *Politické systémy severnej Európy a Beneluxu*. s.159

severské krajiny TV3.

Rozhlasové vysielanie reprezentuje Sveriges Radio.⁵⁶

2.8 Osobitosti politickej kultúry

Medzi osobitosti politickej kultúry možno zaradiť stále otvorený postoj k migrantom.⁵⁷ Zvláštnosťou je švédsky model sociálneho štátu. Základnými piliermi tejto ideológie bola koncepcia domova pre všetkých ľudí, založená na vzájomnosti, rovnosti a kooperácií. Druhým prvkom bola solidarita ako striktné obmedzenie pre nerovnosť a konkurenciu. A presvedčenie o nutnosti plnej zamestnanosti a univerzálnej sociálnej starostlivosti. Neskôr sa objavil štvrtý prvok a to dôraz na sociálnu rovnosť. Výsledkom základov švédskeho modelu sociálneho štátu bolo zavedenie progresívnej dane z príjmov, ktorá dodnes patrí k najvyšším na svete. Švédsko vynakladá vysoký podiel HDP na sociálne výdavky a miera nerovnosti príjmov je veľmi nízka. Miera chudoby je jedna z najnižších na svete. Najväčší posun smerom k sociálnemu štátu sa odohral za vlády SAP, ktorá bola na čele 44 rokov.⁵⁸

2.9 Vzťah Slovenskej republiky k Švédsku

Diplomatické vzťahy medzi Švédskym kráľovstvom a vtedajšou Československou republikou boli naviazané v roku 1920. Počas okupácie nacistickým Nemeckom boli prerušené v priebehu rokov 1939 - 1945. Diplomatické zastúpenia boli povýšené na veľvyslanectvá v roku 1959.⁵⁹

17.6.2010 bola zatvorená Švédska ambasáda sídliaca v Bratislave. Dôvodom boli finančné náklady vynakladané Štokholmom na chod ambasády. Vzťah zo Švédskom možno považovať za štandardný.⁶⁰

---

⁵⁶MZV ČR: Švédska média. [online] [cit. 2012. 03.28.] Dostupné na internete:http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/media_ve_svete/zapadni_evropa/svedska_media.html

⁵⁷ Štefančík, R. a kol.: *Migračná politika národných štátov*. s.184-200

⁵⁸ Blaha, L.: *Sociálny štát v kocke*.

⁵⁹ Mazúrek, L. a kol.: *Skandinávie*. s.228

⁶⁰ Teichmanová, L.: *Švédska ambasáda v SR končí* [online] [cit. 2012-03-28] Dostupné na internete:<http://www.webnoviny.sk/slovensko/svedska-ambasada-v-sr-konci/163776-clanok.html>

Záver

Cieľom tejto bakalárskej práce bolo poukázať na základné charakteristiky politického systému Nórska a Švédska. Zamerali sme sa na opis politického systému ako celku. V práci možno postrehnúť podobnosti a odlišnosti v politickom vývoji ako aj v momentálnej podobe politického systému.

Nórsko a Švédsko spája historický vývoj, predovšetkým obdobie Kalamárskej a neskôr personálnej únie. V poslednom období neangažovanosť vo vojnových konfliktoch a snaha o udržanie si neutrálneho statusu. Vzťah štátov je vysokej úrovni.

V oblasti medzinárodných vzťahov sú členmi Škandinávskej jazykovej rady a boli zakladajúcimi členmi Severskej rady. Pre oba štáty bola príznačná výbušnosť otázky vstupu do EÚ, pri čom zdieľali podobné obavy z členstva. Švédsko sa stalo členom tohto spoločenstva, zatiaľ čo Nóri v referende túto možnosť dvakrát odmietli. V rámci NATO majú sa prezentujú odlišnou politikou.

Životná úroveň obyvateľov je vysoká, v oboch štátoch sa uplatňuje severský model sociálneho štátu, ktorý prináša pomerne vysoké zdanenie, no na druhej strane kvalitné služby.

Na čele štátov je panovník, ktorého právomoci majú najmä reprezentatívny charakter. Pre politický systém je typická vláda menšinových strán alebo koalícií. V parlamente je zastúpené vyššie množstvo malých strán, čo nespôsobuje nestabilitu politického systému. Silné postavenie má v oboch prípadoch sociálna demokracia. Vysoké posty v politike zastávajú ženy vo väčšej miere ako v prípade Slovenskej republiky. Zmena švédskej ústavy je náročná, považuje sa za rigidnú. V Nórsku je proces zmeny ústavy jednoduchší. Zaujímavosťou je, že Nóri nepoznajú inštitút predčasných volieb.

V oboch štátoch sa v poslednej dobe stáva výbušnou otázkou imigrantov, možností a prostriedkov ich začlenenia do spoločnosti. Počet prisťahovalcov v oboch krajinách prekračuje 10% celkového počtu obyvateľstva, čo je dôsledkom ústretovej imigračnej a azylovej politiky, ktorých súčasťou je takzvané spájanie rodín. Nórsko a Švédsko sú príťažlivé pre prisťahovalcov z rôznych častí sveta najmä z dôvodu vysokej životnej úrovni. V prvých migračných vlnách nachádzali v Nórsku a Švédsku prácu a domov prisťahovalci zo susedných krajín a západnej Európy. Neskôr to boli najmä Európania, Aziati, Latinský Američania a Afričania. Problematiku prílivu imigrantov najmä moslimského vierovyznania určil za dôvod svojho činu aj Andres Breivik. Zodpovedný za smrť 76 ľudí. Je otázne ako sa k otázke imigrantov postavia politické

elity v nasledujúcich obdobiach.

Politická kultúra je na vysokej úrovni a mierou korupcie v porovnaní s inými krajinami nízka.

Zoznam použitej literatúry:

- BENČO, J., POLÁK, J. Verejná správa. Nitra : UKF, 2000. 74 s. ISBN 80-8050-321-4
- BRUNCLÍK, M. Příčiny vzestupu radikální populistické pravice ve Švédsku. In *Politologický časopis*. ISSN 1211-3247, 2011, roč. 18, č. 2, s. 111-132
- FIALA, P., PITROVÁ, M. Evropská unie. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. 743 s. ISBN 80-7325-015-2
- HROCH M. a kol. Dějiny Norska. Praha : NLN, s.r.o., 2005. 340 s. ISBN 80-7106-407-6
- KLOKOČKA, V., WAGNEROVÁ, E. Ústavy států Evropské unie 1. díl. Praha : Linde, 2004. 795 s. ISBN 80-7201-056-5
- KRNO, S. Politické strany severnej Európy a Beneluxu. Nitra : UKF, 2000, 228 s. ISBN 80-8050-366-4
- LIĎÁK, J. a kol. Komparácia politických systémov. Bratislava : Katedra humanitných vied ekonomickej univerzity, 1997. 220 s. ISBN 80-225-0830-6
- MAZŮREK, L. a kol. Skandinávie. Praha : Institut zahraničního obchodu, 1985, 242 s. ISBN 59-470-83
- MRUŠKOVIČ, V. Európa jazykov a národov na prahu tretieho tisícročia, EVROPA LINGVARUM NATIONUMQVE. Martin : Matica slovenská, 2008. 517 s. ISBN 978-80-7090-858-7
- ØSTBØ, I. B. The Norwegian Parliament. Oslo : The Storting's administration, Information Section, 2011. 34 s. ISBN 978-82-8196-012-1
- ŘÍCHOVÁ, B. Komparace politických systémů II. Praha : VŠE, 2006. 235 s. ISBN 80-245-0757-9
- STRMISKA, M. a kol. Politické strany moderní Evropy. Brno : PORTÁL, 2005. 727 s. ISBN 80-7367-038-0
- ŠATAVA, L. Národnostní menšiny v Evropě. Praha : Ivo Železný, 1994. 385 s. ISBN 80-7116-375-9
- ŠTEFANČÍK, R. a kol. Migračná politika národných štátov. Trnava : Slovenská spoločnosť pre regionálnu politiku. 2011. 241 s. ISBN 978-80-969043-3-4

Internetové zdroje:

BBC.co.uk. Norway's government is re-elected. In *BBC News [online]* 2009 [cit. 2012-03-28]. Dostupné na internete: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/8253849.stm>>. ISSN 0966-4270

BLAHA, Ľ. Sociálny štát v kocke. In *Nové Slovo [online]*. 2008, roč. 64, č. 5 [cit. 2012-03-28]. Dostupné na internete: <http://www.noveslovo.sk/c/12201/Socialny_stat_v_kocke_2_>. ISSN 1336-2984

HENDRICKSON, R. Partnerstvo Švédska a NATO. In *NATO Revue [online]* 2007 [cit. 2012-03-28]. Dostupné na internete: <<http://www.nato.int/docu/reiew/2007/issue3/slovak/history.html>>

HORECKÝ, J. Starostlivosť o jazyk v škandinávskych krajinách. In *Kultúra slova [online]*. 1996, roč. 30, č. 5 [cit. 2012-03-28]. Dostupné na internete: <<http://www.juls.savba.sk/ediela/ks/1996/5/ks1996-5.html#starostlivos-o-jazyk-v-kandin-vskych-krajin-ch>>. ISSN 0023-5202

INTRO. Immigrants in Norway. In *Intro [online]* 2011 [cit. 2012-03-28]. Dostupné na internete: <<http://introengelsk.cappelendamm.no/c35018/sammendrag/vis.html?tid=35650>>

MZV ČR. Švédska média. MZV ČR [online] 2004 [cit. 2012-03-28]. Dostupné na internete: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/media_ve_sвете/zapadni_evropa/svedska_media.html>

NRK. *NRK's History in Brief*. In NRK [online] 2012 [cit. 2012-03-28]. Dostupné na internete: <http://www.nrk.no/informasjon/about_the_nrk/1.3698330>

TEICHMANOVÁ, L. Švédska ambasáda v SR končí. In *Webnoviny [online]*. 2010 [cit. 2012-03-28]. Dostupné na internete: <<http://www.webnoviny.sk/slovensko/svedska-ambasada-v-sr-konci/163776-clanok.html>>. ISSN 1337-0308

Úrad vlády SR a Nórske veľvyslanectvo na Slovensku. Finančný mechanizmus EHP a Nórsky finančný mechanizmus 2004-2009. In *Výsledky grantov EHP a Nórska 2004 – 2009*. [online] 2011 [cit. 2012-03-28]. Dostupné na internete: <<http://www.eeagrants.sk/vysledky-grantov-ehp-a-norska-2004-2009/>>

VASILKO,T. Som nevinný, opakoval na súde Breivik. In *SME* [online] 2011, roč. 14 [cit. 2012-03-28]. Dostupné na internete: <<http://www.sme.sk/c/5990629/som-nevinny-opakoval-na-sude-breivik.html>>. ISSN 1335-4418

Velvyslanectví Norského království v Praze. Sudní moc. Velvyslanectví Norského království v Praze [online] 2009 [cit. 2012-03-26]. Dostupné na internete: <http://www.noramb.cz/About_Norway/policy/political/local/>